

Hållbarhetskonsekvensbedömning Översiktsplan Söderköpings kommun 2015-2030

Uppdragets beställare: Söderköpings kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Kommunhuset, Storängsallén 20, 614 80 Söderköping

Kontakt: Anna Sara Bergkvist

Rapporten

Rapportdatum: 2015-04-23
Revideringsdatum: 2015-10-02
Foton: Söderköpings kommun
Karttillstånd: Söderköpings kommun

Projektorganisation

Projektledare: Anna Sandström (Calluna AB)
Bitr. projektledare Emma Campbell
MKB samt ekologisk Anna Sandström, Elisabeth Lundkvist, Emma Campbell (Calluna AB)
och ekonomisk hållbarhet Eva Lundgren Stenbom (Juste à Fair)
Social hållbarhet Joakim Forsemalm (Radar arkitektur och planering AB)
Rapportförfattare: Ovanstående medverkande
Kvalitetsgranskning: Kristina Kvamme (Calluna AB)
Intern projektbeteckning: ASM0041 Söderköping HKB 2015
Kontaktperson: Emma Campbell, tel. 0707-242268, e-post. emma.campbell@calluna.se

Innehåll

Miljökonsekvensbedömning.....	6
1 Inledning	9
1.1 Bakgrund och syfte med hållbarhetskonsekvensbedömningen.....	9
1.2 Söderköpings översiktsplan – process och historik.....	9
1.3 Metod	9
2 Avgränsning.....	11
2.1 Avgränsning geografiskt.....	11
2.2 Avgränsning i tid	11
2.3 Avgränsning av aspekter som ska bedömas	11
2.4 Kunskapsunderlag	12
3 Söderköpings översiktsplan och alternativ	12
3.1 Huvudalternativ, Översiktsplan 2015-2030	12
3.2 Nollalternativ: Översiktsplan 2005	14
3.3 Söderköpings översiktsplan ÖP12 (samrådshandling till ÖP15)	14
4 Definition av hållbar utveckling	15
4.1 Hållbar utveckling i region Östergötland	15
4.2 Hållbar utveckling i Söderköping	16
5 Ekologisk hållbar utveckling.....	17
5.1 Definition av ekologisk hållbar utveckling.....	17
5.2 Vad säger planer och program?	17
5.3 Betydande ekologiska aspekter	18
5.4 Ekologiska konsekvenser av huvudalternativet.....	19
5.5 Ekologiska konsekvenser av nollalternativet	20
6 Socialt hållbar utveckling.....	20
6.1 Vad säger planer och program.....	20
6.2 Betydande sociala aspekter	21
6.3 Sociala konsekvenser av huvudalternativet.....	22
6.4 Sociala konsekvenser av nollalternativet.....	22
7 Ekonomiskt hållbar utveckling	22
7.1 Vad säger planer och program.....	23
7.2 Betydande ekonomiska aspekter.....	23
7.3 Ekonomiska konsekvenser av huvudalternativet	23
7.4 Ekonomiska konsekvenser av nollalternativet	25
8 Miljökonsekvenser	25

8.1	Hälsa och säkerhet	25
8.2	Hushållning med mark	27
8.3	Kulturmiljö	27
8.4	Naturmiljö.....	28
8.5	Rekreation och friluftsliv.....	30
8.6	Landskapsbild	31
8.7	Riksintresset för rörligt friluftsliv och obruten kust MB 4 kap. 1-3§.....	31
8.8	Miljö kvalitetsnormer	31
8.9	Avstämning mot miljömålen.....	33
9	Samlad bedömning.....	35
9.1	Konsekvenser för ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet	35
9.2	Konsekvenser för miljö	36
9.3	Kumulativa effekter	37
10	Referenser.....	38

Sammanfattning

Inför konsekvensbedömningen av översiktsplanen har en definition av hållbarhet tagits fram med stöd i Söderköpings egna planer och program, samt vedertagna resonemang kring hållbarhet.

Hållbarhetsbedömningen görs utifrån 3 aspekter per dimension och som identifierats som betydande för att en hållbar utveckling ska främjas i Söderköping. Kopplat till den miljömässiga delen görs även en översiktlig konsekvensanalys i form av en MKB - miljökonsekvensbeskrivning enligt förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar (1998:905) och med utgångspunkt i den MKB som ingår i samrådshandlingarna från 2012.

Hållbarhetskonsekvensbedömning

Nedanstående aspekter har identifierats som betydande för att en hållbar utveckling ska främjas genom översiktsplanen:

Ekologisk hållbarhet

- Säkerställande av robusta ekosystem och biologisk mångfald
- En hållbar mark- och vattenanvändning där särskilt värdefulla miljöer bevaras
- Långsiktig klimatanpassning och planering för begränsad klimatpåverkan

Social hållbarhet

- Tillgången till olika bostadstyper i tillgängliga miljöer
- Hög planberedskap och en långsiktig planering som samspelar med demografiska förändringar och bidrar till en god folkhälsa
- Planering med människan i centrum, där planeringen tar hänsyn till vardagslivets villkor för människor i olika livssituationer

Ekonomisk hållbarhet

- Tillgång till attraktiva boendemiljöer
- Bra kommunikationer inom kommunen samt för pendling till närliggande region
- Möjligheter till företagsamhet och turismnäring

Översiktsplanen har en ambition att främja hållbar utveckling ur alla tre perspektiv i Söderköpings kommun men är inte helt tydlig i hur den gör det.

En hög ambition om **ekologisk hållbarhet** finns i ett flertal ställningstaganden, både generella och mer detaljerade. Värdefulla natur- och kulturområden ska bevaras och områden med natur- kultur- eller rekreativvärden ska göras tillgängliga för allmänheten. Även vikten av sammanhållen grönstruktur belyses.

Ur **socialt perspektiv** ger ÖP flera indikationer på att blandad bebyggelse och folkhälsa är viktiga planeringsvillkor. Det saknas dock beskrivning av ett tydligt arbetssätt som säkerställer ambitionerna om social hållbarhet med hjälp av en planering som sätter människan i centrum.

Kommunens strategi att ha planberedskap för nya etableringar visar på en vilja att bidra till näringslivsutveckling i Söderköping. För att tydliggöra **ekonomisk hållbarhet**, där kommunen utvecklas till en attraktiv kommun att bo och verka i, skulle kommunen behöva förtydliga hur efterfrågan på attraktiva bostäder tillmötesgår för vilka målgrupper och även beskriva vilka villkor med koppling till fysisk planering som näringslivet ska förhålla sig till både i tätorterna och på landsbygden.

Tillgång till goda pendlingsmöjligheter, kollektivtrafik samt gång- och cykelvägar är viktigt ur alla tre perspektiv och översiktsplanens strategier kring förtätning gynnar detta. Olika boendemiljöer blir tillgängliga för fler samtidigt som miljömålet begränsad klimatpåverkan gynnas. Ur ekonomiskt perspektiv skulle kommunen kunna bli platsspecifikt tydligare i hur pendlingsmöjligheter, kollektivtrafik mm kan stödja näringslivsutvecklingen i de olika områdena.

Att vara **en Fairtrade City** förstärker ett hållbart beteendemönster både hos kommunen som organisation men även hos kommuninnevanorna. I förlängningen kan varumärket Söderköping stärkas, framförallt mot de målgrupper som attraheras av ett aktivt etiskt förhållningssätt.

Sammantaget kan sägas att översiktsplanen väl speglar en ambition att utveckla Söderköping hållbart, men kommunen skulle behöva förtydliga i hur och var denna utveckling får genomslag.

Miljökonsekvensbedömning

Inom **hälsa och säkerhet** har trafik och farligt gods, markföroreningar, dagvatten och skyddsavstånd till djurstallar konsekvensbedömts. Ny sträckning för E22 är en viktig faktor för avsevärt förbättrad situation med farligt gods och trafik i Söderköping. Med en förtättningsstrategi och att samla bebyggelse i utpekade utvecklingsområden underlättas hanteringen med frågor som gäller t.ex. dagvattenhantering och skyddsavstånd till djurstallar. God kunskap om markföroreningar och försiktighetsprincip innebär liten risk för att människor utsätts för ohälsosamma halter av föroreningar. Kommunen planerar ytterligare utredningar om klimatanpassning i kommunen då ökad kunskap behövs om t.ex. skredrisker och översvämningar. Med de strategier som presenteras i översiktsplanen och de planerade utredningarna är bedömningen att utvecklingen kan ske med små konsekvenser på hälsa och säkerhet.

Hushållning av mark: För utvecklingen i Söderköping kan värdefull jordbruksmark komma att tas i anspråk innanför nya sträckningen för E22 för utveckling av nya verksamhets- och bostadsområden. Kommunen har för Söderköping tagit ställning för att omställning av jordbruksmark till bostadsområden krävs för att staden ska kunna utvecklas. Känsliga naturmiljöer-, kulturmiljöer och landskapsbildsområden pekas ut i översiktsplanen och ska skyddas. Med förtätning kan dock gröna områden försvinna med betydelse för närekreation och biologisk mångfald även om stor hänsyn tas till nuvarande gröna stråk i Söderköpings närhet. Ställningstagandena i ÖP15 visar att kommunen har höga ambitioner att säkerställa god hushållning med mark och risken för stora konsekvenser är därmed små. I Söderköping behöver intresset mellan areella näringar vägas mot intresset för stadsutveckling.

Kulturmiljö: Kommunen är gammal kulturbygd och mycket fornlämningsrik, även inom utvecklingsområdena finns fornlämningsområden. Riksintressena Göta kanal och Söderköpings stad med dess medeltida karaktär kan påverkas genom förtätning och utveckling av staden. Kyrkliga kulturminnen finns också inom utvecklingsområdena Mogata, Östra Ryd och Västra Husby. I översiktsplanen redovisas ställningstaganden och åtgärder som ska främja bevarande och utveckling av kulturmiljöer där de viktigaste är ett kulturmiljöprogram för hela kommunen och en fördjupad översiktsplan för Söderköping. Även områden med känsliga kulturmiljöer pekas i översiktsplanen som ska skyddas. De åtgärder och ställningstaganden som är presenterade i översiktsplanen medför att det finns goda möjligheter att minimera risken för att stora konsekvenser och att allvarliga skador på kulturmiljöer uppstår.

Naturmiljö: Söderköpings kommun är rikt på värdefulla naturområden och ett flertal är skyddade som natura 2000-område och naturreservat. Det finns god kunskap om Söderköpings naturvärden och kommunen har ett naturvårdsprogram som redovisar åtgärder och strategier för bevarande av kommunens värdefulla naturmiljöer. Förtätning av staden kan lokalt påverka naturmiljövärdena i staden. Utbredning av staden kan innebära ökad risk för negativ påverkan på naturmiljön. Två natura 2000 områden ligger i närheten av utvecklingsområdena men utan påtaglig risk för negativ påverkan. Översiktsplanen har ett ställningstagande om att grönstrukturen ska beaktas för att säkerställa spridningssamband och underlag avses att tas fram för att möjliggöra det. Men minskad spridning av bebyggelse och koncentration till utvecklingsområdena tillsammans med de ställningstaganden som finns i översiktsplanen och i naturvårdsprogrammet kan risken för stora konsekvenser för naturmiljövärdena och hotade och skyddade arter minimeras.

Rekreation och friluftsliv samt riksintresse för friluftsliv MB 3 kap 6§: Kommunen har gjort ställningstaganden för att säkra tillgång och bidra till utveckling och bevarande av rekreationsområden och områden för rörligt friluftsliv. Det kan bidra till att risken för stora konsekvenser minimeras och att det finns goda förutsättningar för utveckling av friluftsområden och rekreationsområden.

Göta kanal och Östergötlands skärgård är särskilt värdefulla och bebyggelse får endast komma till stånd om värdet på riksintressena inte skadas. Då det finns stor efterfrågan på bostäder och fritidshus inom riksintresset Östergötlands skärgård ökar riskerna för att konsekvenser på riksintressets värde kan uppstå. Det krävs restriktiv planering och lovgivning med utförliga underlag för besluten för att undvika att oönskade effekter uppstår som allvarligt kan skada riksintresset. Bedömningen är att översiktsplanen inte motverkar riksintressets avsikter enligt miljöbalken 3 kap 6§ under förutsättning att riktlinjerna i översiktsplanen följs i fortsatta planeringsskeden.

Landskapsbild: Flera landskapsavsnitt har pekats ut i översiktsplanen som särskilt värdefulla och som ska skyddas vid utvecklingen i kommunen. Särskild hänsyn ska också tas till landskapsbild vid utformning av ny sträckning för väg E22. Översiktsplanen bedöms inte påverka landskapsbilden påtagligt. Analys av landskapsbilden kan behöva utföras för speciella landmärken som vindkraftverk samt för bebyggelse på landsbygden och i staden.

Riksintresset för rörligt friluftsliv och obruten kust MB 4 kap. 1-3§: Bedömningen av riksintresset avser påverkan på hushållning med mark och vatten, samt betonar vikten av värdet för turismen och det rörliga friluftslivet. En utökad bebyggelse kan komma att påverka det rörliga friluftslivet och rekreativmöjligheterna och ökar riskerna för att konsekvenser på riksintressets värde kan uppstå. Det krävs restriktiv planering och lovgivning med utförliga underlag för besluten för att undvika att oönskade effekter uppstår som allvarligt kan skada riksintresset. Bedömningen är att översiktsplanen inte motverkar riksintressets avsikter enligt miljöbalken 4 kap. 1-3§ under förutsättning att riktlinjerna i översiktsplanen följs i fortsatta planeringsskeden.

Miljökvalitetsnormer: Miljökvalitetsnormer för grundvatten, ytvatten, luft och buller har bedömts. Ny sträckning E22 i Söderköping kommer att bidra till förbättrad luftkvalitet och att befintliga bostäder längs den nuvarande genomfarten får förbättrade bullernivåer och att ny bebyggelse kan planeras utan att rekommenderade riktvärden för buller överskrids.

I kommunens miljöprogram framgår att grundvattentäkter inom kommunen håller god kvalitet och att de idag har god kemisk och kvantitativ status. Vattendrag, sjöar och kustvatten inom kommunen är präglade av höga näringshalter, främst från jord- och skogsbruk, och uppnår bara i enstaka fall god ekologisk status idag. Målet är god ekologisk status till senast år 2021. År 2017 sker anslutning av VA-ledningar till Norrköpings reningsverk som har hög kapacitet och god reduktionsgrad av kväve. Denna åtgärd kommer att vara betydelsefull och visa sig i förbättrad ytvattenkvalitet, framför allt i Slätbaken. ÖP:n bedöms inte påverka dagens kemiska eller ekologiska status i vattenförekomster eller grundvatten. Om åtgärder identifierade i miljöprogrammet genomförs i den omfattning och med den ambitionsnivå som redogörs för kommer förutsättningarna för god ekologisk status öka jämfört med idag.

Miljömål: Översiktsplanen bedöms beröra 14 av de 16 miljömål som riksdagen antagit. MKB visar att ÖP tar god hänsyn till påverkan och konsekvenser för miljön. Störst risk finns att miljömålet ”Hav i balans och Levande kust och skärgård” motverkas då det finns stor efterfrågan på utbyggnad strandnära och i skärgården. Översiktsplanen gynnar inget mål i alla dess preciseringar, men om miljöprogrammet och de program som i dokumentshierarkin finns under miljöprogrammet (exempelvis naturvårdsprogram, energi- och klimatstrategi mfl) får genomslag i planeringsprocesser finns goda förutsättningar för att miljömålen gynnas.

Kumulativa effekter: Ny sträckning av E22 och kommande anläggande av den så kallade skärgårdslänken kommer att innebära positiva konsekvenser för framförallt miljö, hälsa och säkerhet i Söderköpings stad då tung och intensiv trafik inte längre leds genom staden. Skärgårdslänken antas ge en säkrare och snabbare väg ut i skärgårdsområdena, vilket förmodligen ökar efterfrågan på bostäder. Det kan få negativa konsekvenser för miljön då mer värdefull mark kan behöva tas i anspråk samt att det blir ökade transporter till och från verksamheter och bostadsområden. Strandskyddsfrågor blir viktiga att hantera. Andra kumulativa effekter som är svåra att bedöma konsekvenserna av är att närliggande kommuner också bedöms stå inför ökad efterfrågan på skärgårdslägen. Kommunen har identifierat frågor rörande skärgårdsutveckling som viktiga att samarbeta kring med närliggande kommuner, vilket borgar för att komplexa frågor hanteras i tid och med ett helhetsperspektiv.

Nollalternativet innebär en mindre förutsägbar utveckling av kommunen. När det brister i helheten blir det svårt att skapa en bebyggelseutveckling för att kommunen ska kunna öka i befolkning i den takt som är planerad. Det finns ökad risk att värden knutna till riksintressen och natur- och kulturintressen skadas och att underlag för beslut blir bristfälliga. Gröna sammanhållna miljöer, gröna stråk, kan försvinna. Hushållning med mark kan bli sämre utan samlad planeringsstrategi. Miljömål kan i högre grad motverkas och arbetet med att uppnå kraven i miljökvalitetsnormerna blir sämre.

Ny sträckning E22 kommer byggas och miljön förbättras kring den gamla vägen men utvecklingen i Söderköping kanske inte medverkar till den utveckling som kommunen vill se i staden då samlade strategier saknas i en gällande översiktsplan.

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte med hållbarhetskonsekvensbedömningen

Hållbarhetskonsekvensbedömningen tillhör Söderköpings översiktsplan med genomförandetid 2015-2030. Syftet med hållbarhetskonsekvensbedömningen (HKB) är att belysa hållbarhetsfrågorna i den översiktliga planeringen. Dokumentet ska belysa aspekter där planen antingen kan bidra eller motverka en utveckling mot social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Det här dokumentet ska även uppfylla de lagkrav som finns om miljöbedömning. Enligt 4 kap. 2a § PBL ska en miljöbedömning göras för översiktsplaner. Enligt 4 § förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar (MKB) antas alltid en översiktsplan medföra betydande miljöpåverkan och en MKB ska upprättas.

Calluna AB har genomfört konsekvensbedömningen under framtagandet av granskningshandlingen av översiktsplanen. I arbetet har även ingått att uppdatera och vidareutveckla den MKB som kommunen tog fram till samråd av översiktsplanen 2012 efter de synpunkter som framkommit under samrådsskedet.

Söderköpings kommun vill ta ett bredare grepp än det som lagen kräver i form av miljökonsekvensbedömning. Kommunen vill markera att man tagit ställning för en hållbar utveckling genom att exempelvis vara medlem i Sveriges Ekokommuner och genom att vara en Fairtrade City. Kommunen har även i en rad olika program kopplat mål och åtgärder till ambitionen om en hållbar utveckling både lokalt och globalt.

1.2 Söderköpings översiktsplan – process och historik

Den gällande översiktsplanen ÖP05 antogs 2006. Vid aktualitetsprövningen av översiktsplanen 2011 bedömdes att den inte längre var aktuell. 2012 arbetades en ny översiktsplan fram, ÖP12, som gick på samråd 2012-2013. Till granskning har översiktsplanen uppdaterats efter synpunkter som har inkommit under samrådet och kunskap som har tillkommit efter samrådet. Under april 2015 har översiktsplanen färdigställts och en bredare hållbarhetskonsekvensbedömning tagits fram inför granskningen.

1.3 Metod

Denna Hållbarhetskonsekvensbedömning består av två delar. En del där en hållbar utveckling i tre perspektiv bedömts och en del där en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tagits fram.

En MKB ska enligt 6 kap. 12-13 § MB, innehålla de uppgifter som är rimliga med hänsyn till aktuell kunskap, bedömningsmetoder, planens innehåll och detaljeringsgrad, allmänhetens intresse och att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med andra planer eller program.

MKB:n ska identifiera och beskriva vilka direkta, indirekta, kumulativa och samlade effekter och konsekvenser planförslaget har på människor och miljö, samt om möjligt konsekvensbedöma alternativ till planen. Med kumulativa effekter menas hur en åtgärd tillsammans med andra pågående, tidigare och framtida åtgärder påverkar miljön i ett område.

I metoden för miljöbedömningar ingår stegen behovsbedömning, avgränsning, analys, upprättande av miljökonsekvensbeskrivning, antagande och uppföljning. Kunskapsinsamling till miljökonsekvensbeskrivningen har skett genom att analysera utredningar och inventeringar, studier av översiktsplan och andra mål- och strategidokument samt kunskapsunderlag som kommunen tillhandahållit, se referenslista.

Översiktsplanen ska spegla ambitionerna i strategiska dokument som vision, mål och budgetdokument, miljöprogram, naturvårdsprogram, program kring hälsa och sociala frågor mm för att tydligt integrera hållbarhetsfrågorna i den framtida planeringen.

Översiktsplanen har bedömts mot ett nollalternativ med avseende på påverkan, effekter och konsekvenser på miljö samt hur översiktsplanen bidrar till ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.

För bedömning av hållbarhet finns inga riktlinjer eller lagtexter framtagna. Hållbar utveckling på lokal och/eller platsspecifik nivå är kopplad till de speciella förutsättningar som råder där. Denna hållbarhetskonsekvensbedömning inleddes därför med att en definition av hållbar utveckling, baserad på program och andra strategiska dokument för Söderköpings kommun, togs fram. En definition för varje hållbarhetsperspektiv gjordes och uttrycktes i tre respektive aspekter. Aspekterna blev sedan de bedömningsgrunder som vi använt för att bedöma om ÖP främjar eller motverkar en hållbar utveckling. Definitionerna utvecklas mer under varje perspektivavsnitt.

De tre hållbarhetsperspektiven är beroende av och står i relation till varandra varför även en sammanvägd bedömning av ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet genomförts.

Miljökonsekvenserna i MKB bedöms utifrån förväntad grad av påverkan, effekter på värden och varaktigheten av påverkan. Eftersom översiktsplanen inte pekar ut exakt hur den förväntade utvecklingen ska ske utan anger strategier och riktlinjer för den fysiska planeringen i kommunen görs i MKB-delen enkla bedömningar om planeringen riskerar att ge konsekvenser. Vidare bedöms på vilket sätt riskerna kan uppstå och om riktlinjer i planen kan medverka till att minska riskerna för stora konsekvenser.

För konsekvensbedömning av planen har nationella, regionala och kommunala mål, miljökvalitetsnormer och riktlinjer för miljö, hälsa och utveckling använts. För bedömning av betydande miljöpåverkan i riksintressen och natura 2000-område har Naturvårdsverkets handledning använts.

2 Avgränsning

Utöver den avgränsning av miljökonsekvensbeskrivningen som kommunen gjorde till samrådet har kommunen valt att konsekvensbeskrivningen till granskningsskedet av översiktsplanen även ska belysa hur översiktsplanen bidrar till ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.

Denna HKB avgränsas till de förslag och strategier i ÖP som är kopplade till fysisk planering och som Söderköpings kommun har rådighet över. Hur en hållbar utveckling främjas beror även mycket på omkringliggande faktorer som till exempel nationella och internationella händelser samt politiska ställningstaganden.

Avgränsningen av hållbarhetskonnekvensbedömningen grundar sig på en behovsbedömning som kommunen gjorde till samråd av översiktsplanen 2012 samt nedanstående utredningar:

Översiktsplan ÖP05 (antagen 2006).

FÖP E22 (fördjupad översiktsplan för förbifart väg E22 antagen 2008) som redovisar reservat för ny sträckning av väg E22.

Yttrande från länsstyrelsen i samband med samråd 2012.

2.1 Avgränsning geografiskt

Översiktsplanen gäller inom Söderköpings kommuns gränser och det gör att utredningsområdet för HKB har samma geografiska avgränsning. Olika hållbarhetsaspekter kan dock påverkas av och påverka områden utanför utredningsområdet.

2.2 Avgränsning i tid

Den övergripande definitionen av hållbar utveckling är att kommande generationer också ska kunna tillgodose sina behov och i vissa definitioner är tidsperspektivet hela sju generationer framåt. Söderköpings kommuns ÖP har perspektivet 2030 och det är den tidsramen även HKB främst förhåller sig till. Vissa åtgärder/strategier som bedöms kan dock ha irreversibla effekter på till exempel miljön och påverkar hållbarheten på väldigt lång sikt.

2.3 Avgränsning av aspekter som ska bedömas

Genomförandet av planen kommer att innebära påverkan på människor, miljö och ekonomi. Nedan redovisas vilka områden som kommunen avgränsat inför samråd av översiktsplanen 2012 och som särskilt ska analyseras i MKB.

Av checklistan för miljöbedömning framgår att följande faktorer behöver studeras i en Miljökonsekvensbeskrivning:

1. Markanvändning och alternativ lokalisering
2. Trafik (även E22), farligt gods och buller
3. Översvämningsrisk, skredrisk, föroreningar i mark.
4. Effekten av förtätningar och nya områden, trygghet, säkerhet
5. Luft- och vattenmiljö (miljökvalitetsnormer)
6. Riksintressen, kulturarv, kulturmiljö, fornminnen, friluftsliv och landskapsbild
7. Skyddsavstånd djurhållning
8. Strandskydd
9. Klimat

10. Naturvård, rekreation och barriäreffekter

11. Planförslagets påverkan på miljömålen och kommunens miljöprogram

Detta redovisas i den del av HKB som vi kallar miljökonsekvenser och är en del av analysen av ekologisk hållbarhet.

Utöver det har det till granskning tillkommit konsekvensanalys av social hållbarhet och barnperspektiv samt ekonomisk hållbarhet. I avgränsningen har också tillkommit att vi ska stämma av hur ÖP förhåller sig till Söderköpings kommuns åtagande som Ekokommun och en Fairtrade city vilket inarbetats i hållbarhetsdelen.

2.4 Kunskapsunderlag

Som grund för bedömningen har olika program och strategiska dokument i Söderköpings kommun använts. Vi har även gjort en mindre undersökning av hållbarhetskonsekvensbedömningar som gjorts på översiktsplaner i andra kommuner och sökt projektrapporter, studier och handledningar kring hållbar utveckling och hur detta kan hanteras vid fysisk planering.

3 Söderköpings översiktsplan och alternativ

ÖP15 konsekvensbedöms mot ett nollalternativ. Nollalternativet är planering med den översiktsplanen som kallas ÖP05 som grund med tillhörande handlingar. Här nedan beskrivs kort vad översiktsplanerna innebär. För en fylligare beskrivning hänvisas till Söderköpings kommun ÖP15 och ÖP05. Andra alternativ kommer ej att konsekvensbedömas men de förändringar från ÖP12 (samrådshandling) som ÖP15 (granskningshandling) baseras på beskrivs kortfattat i detta avsnitt.

3.1 Huvudalternativ, Översiktsplan 2015-2030

Söderköpings kommun vill att bebyggelseutvecklingen i kommunen ska ske strategiskt ur ett långsiktigt perspektiv. Översiktsplaneringen ska användas som ett ramverk för, och konkretiserar vad som är, en hållbar bebyggelseutveckling och vägleder kommunens beslutsfattande för att kommunen ska nå dit.

Söderköping 2030

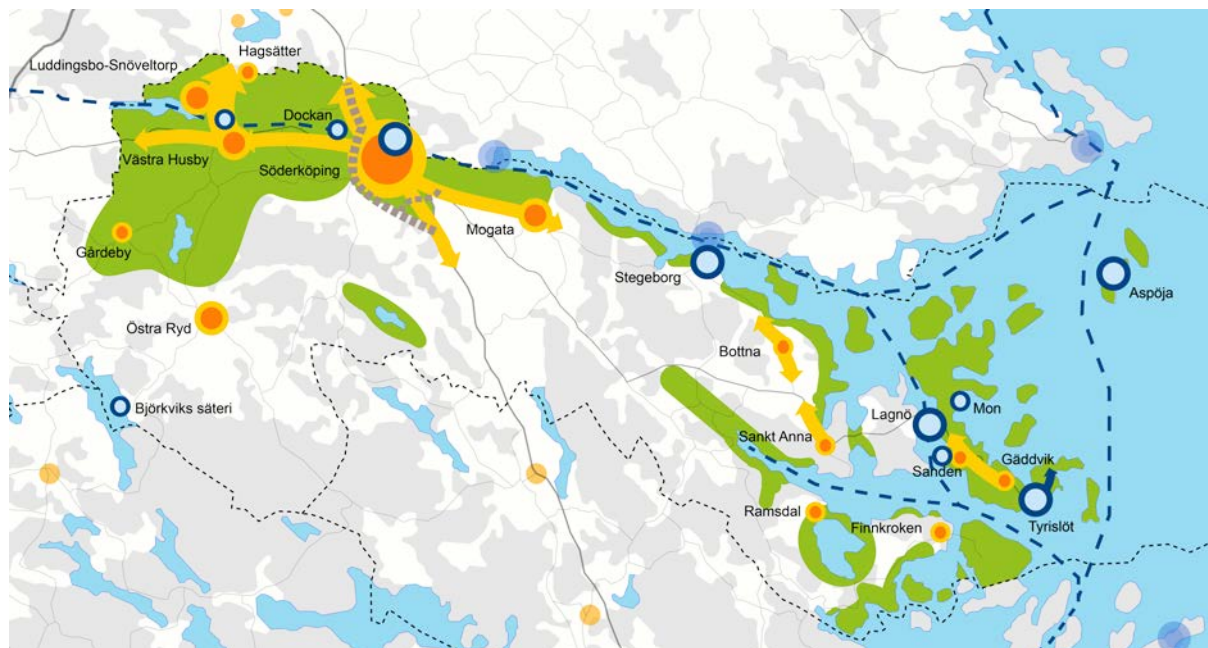
Söderköpings kommun har som mål att producera 450 nya bostäder fram till år 2020, alltså minst 90 lägenheter per år (småhus, gruppbebyggelse alternativt flerbostadshus). Uppdragsplanen för Samhällsbyggnadsnämnden anger att det ständigt bör finnas en planberedskap omfattande tre gånger behovet, alltså 270 bostäder. Kommunen tar ställning till hur de allmänna intressena ska tillgodoses i frågor som berör markanvändningen. Dessa ställningstaganden ska vägleda alla kommunens beslut inom planering och byggande. De handlar om livsmiljöer för människor, näringsliv, natur, kultur och landskapsbild, kommunala verksamheter samt infrastruktur och kommunikationer. Några viktiga ställningstagande är att utvecklingen ska prioriteras i Söderköping stad samt där det redan finns kommunal service och kollektivtrafik. En annan viktig princip är att minska spridningen av bebyggelse och arbeta med förtätningar i staden.

Kommunen har listat ett antal kriterier som kommunen kommer att använda inom detaljplaneringen för att bedöma om en större exploatering är hållbar. Avsnittet *Byggande utanför detaljplan* avser att skydda känsliga natur- och kulturmiljöer genom att formulera ett förhållningssätt som ska gälla vid bygglovshandläggningen i frågor om bebyggelsens utformning.

Utvecklingsområden

I översiktsplanen pekas fem geografiska områden ut som prioriterade utvecklingsområden; de befintliga tätorterna Söderköping, Västra Husby-Snöveltorp, Östra Ryd och Mogata samt längs kusten

och i skärgården. I dessa områden finns det en hög efterfrågan på nya bostäder och det är viktigt att kommunen tar ett helhetsgrepp om ny bebyggelse så att de nya områdena kan dra nytta av den befintliga infrastruktur och service.

FÖRKLARING TILL SCHEMATISK KARTA

Ort- eller bebyggelseutveckling

Orter som föreslås utvecklas, antingen för att skapa underlag för service och kollektivtrafik eller för att det idag finns ett högt bebyggelsetryck. I Söderköping, Västra Husby och Luddingsbo-Snöveltorp finns förutsättningar för befolkningstillväxt. Övriga tätorter bedöms ha förutsättningar för att kunna behålla en stabil befolkning. Ett antal fritidshusområden i kommunen omvandlas just nu till permanentbostadsområden. Ambitionen är att de utpekade områdena ska förses med gemensamma lösningar för vatten- och avlopp om detta inte redan finns.

Ort i grannkommun

Utvecklingsstråk

Stråk mellan orter och längs kollektivtrafiklinje där utveckling bedöms vara lämplig.

Nod för turism/besöksnäring

Besöksmål eller knutpunkt som är viktig för besöksnäringen. Noden bedöms kunna utvecklas för att skapa underlag till infrastruktur och service som även gynnar åretrunkboende. Noder utpekade på kartan kan komma att utvecklas, på initiativ av markägare och verksamhetsutövare i området.

Nod i grannkommun

Natur/Kultur/Rekreation

Behovet av att skydda naturvärden och landskapsbilden ökar i de områden där det finns ett högt bebyggelsetryck. En generell försiktighet ska tillämpas i alla lov- och markanvändningsfrågor men inom grönmarkerade områden på kartan är det särskilt viktigt att beakta dessa värden.

Infrastrukturprojekt

Ny sträckning för E22 vid Söderköpings stad och skärgårdslänken.

Farled

Kommungräns

Kartan visar den översiktliga strategi kommunen har för markanvändningen. I orter och bebyggelsegrupper med befintlig infrastruktur (vatten och avlopp, god vägstandard m.m.) ska ytterligare bostäder kunna tillkomma. Längs stråk som förbinder orter/noder med andra orter/noder ska ny bebyggelse vara möjlig. Inom områden med höga natur-, kultur- eller rekreationsvärden ska ny bebyggelse ske mer restriktivt. Områden som är strategiska ur ett turism-/besöksnäringssperspektiv, här kallade turismnoder, ska ges möjlighet att utvecklas.

3.2 Nollalternativ: Översiktsplan 2005

Den gällande översiktsplanen, ÖP05, antogs 2006. Vid aktualitetsprövningen av översiktsplanen 2011 bedömdes att den inte längre var aktuell. Översiktsplanen är därför ett planeringsunderlag som idag inte fungerar tillfredställande då den ska vägleda kommunens beslutsfattande mot en hållbar utveckling.

Ett troligt scenario med nollalternativet är att det inte finns ett bra beslutsunderlag för var det är lämpligt att detaljplanlägga eller lämna bygglov. Kommunen kan då behöva utföra fördjupade översiktsplaner eller planprogram innan ett område kan planläggas, vilket både ger merarbete och fördröjer planläggningen. När det brister i helheten blir det svårt att skapa en bebyggelseutveckling för att kommunen ska kunna öka i befolkning. Det går dock att förvänta sig punktvisa förändringar underhand, som mindre etableringar med bostäder, framförallt i anslutning till befintlig bebyggelse.

Nollalternativet bedöms innebära följande utveckling:

- Kommunens mål att befolkningen ska växa uppnås inte.
- Utvecklingen bedöms bli mer spridd utan en gällande översiktsplan och nuvarande markanvändning t.ex. jord- och skogsbruk kan i vissa fall försvåras. Det kan också innebära att gröna sammanhållna miljöer och gröna stråk kan försvinna.
- Vissa nya bostads- eller verksamhetsområden uppförs eller tillkommer inte.
- Annan, möjligen inte lika attraktiv mark, behöver användas och utvecklas för bostadsbebyggelse.
- Riksintressena samt natur- och kulturintressen tillgodoses inte i tillräcklig omfattning om beslutsunderlaget är bristfälligt.
- Några förändringar, dvs. förbättringar av vägar och teknisk försörjning som avlopp, inom vissa områden tillkommer inte i ett planerat sammanhang.
- Någon övergripande planering av gång- och cykelvägar inom området sker inte.

3.3 Söderköpings översiktsplan ÖP12 (samrådshandling till ÖP15)

Processen med att få fram en ny översiktsplan har pågått sedan 2011 med samrådshandling 2012. I samband med samrådet kom ett flertal synpunkter fram som har processats under 2014-2015 inför granskningen av ÖP.

I översiktsplan ÖP12 pekas fem områden ut som prioriterade förändringsområden. Områdena prioriteras då de är tätortsnära eller har hög permanensgrad och är i stort behov av kommunalt vatten och avlopp. För områdena pågår detaljplanläggning och VA-utbyggnad.

Strategierna har blivit tydligare i granskningshandlingen ÖP15 genom att de samlas i ett kapitel istället för att spridas ut i översiktsplanen och blandas med beskrivningar som i ÖP12.

Strategin har också fått genomslag på kartan, och av den anledningen tas de utvecklingsområden bort som ligger för avlägset till. Orterna får generell skrivning om att förtätning och förändring ska vara möjlig inom bebyggelsegränsen. En förändring som har skett är att FÖP Mariehov har blivit inaktuell sedan samrådet och att man har beslutat att genomföra en ny FÖP för Söderköping stad som ska ersätta den tidigare.

Syftet med en översiktsplan är dels att styra efterföljande planering, men också att fånga in och genomföra de intentioner som finns i nationella och regionala utvecklingsdokument, exempelvis det regionala utvecklingsprogrammet, de nationella miljömålen och riksintressena. Till ÖP15 har mål och intressen som ska kanaliseras genom översiktsplanen till detaljplanering och genomförande tydligare redovisats. Riksintressen, som är en fundamental del av översiktsplanering lyfts också fram bättre.

I stället för ett stort antal ställningstaganden (ÖP12) har ett antal begränsade åtgärder införts som ska genomföras efter översiktsplanens antagande. Denna hållbarhetskonskvensbedömning är också en utökning av den MKB som skrevs till ÖP12.

4 Definition av hållbar utveckling

Definitionen av hållbarhet eller hållbar utveckling är givetvis central i en hållbarhetskonskvensbedömning. Ursprungsdefinitionen av hållbar utveckling är den som återfinns i Brundtlandrapporten "Vår gemensamma framtid" från 1987:

"En hållbar utveckling tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov".

Hållbarhet innefattar framför allt tre perspektiv; de miljömässiga, de sociala och de ekonomiska. Till dessa kan även läggas ett kulturellt perspektiv. En hållbar utveckling kan visualiseras som att de tre perspektiven måste samspela med varandra och väga lika tungt. I skärningspunkten mellan det ekologiska, sociala och ekonomiska kan hållbar utveckling sägas råda. Ett annat sätt att beskriva en hållbar utveckling är att se det ekologiska perspektivet som den yttre gränsen inom vilken de ekonomiska och sociala systemen måste hållas för att utvecklingen ska anses hållbar. Ingen ekonomisk eller social aktivitet får alltså tära på jordens resurser.

4.1 Hållbar utveckling i region Östergötland

Söderköpings kommun är en kommun i region Östergötland. Principerna för hållbar utveckling ligger till grund för regionens tre mål, som utgår från var och en av de tre hållbarhetsdimensionerna: ekonomisk, miljömässig och social utveckling (RUP – Regionalt utvecklingsprogram > 2030 för Östergötland).

De övergripande regionala målen är:

Mål 1 - Goda livsvillkor för regionens invånare

Regionens invånare ska ha goda förutsättningar att i alla livsskeden och i alla livsroller tillvarata sina förmågor och forma sina liv, samt delta i samhällets omvandling. Detta gäller utbildning, arbete, fritid, social samvaro, boendemiljöer, levnadsvanor, kulturaktiviteter, m.m., för alla människor, oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder.

Mål 2 - Ett starkt näringsliv och hög sysselsättning

Regionen ska ha ett flexibelt och robust näringsliv, som tillvaratar möjligheter och står starkt vid förändringar. Regionen ska ha hög och lika sysselsättningsgrad för kvinnor och för män och låg arbetslöshet. Privata företag och offentlig verksamhet ska kunna rekrytera den arbetskraft de behöver och se regionen som attraktiv för utveckling och investering.

Mål 3 - Hållbart nyttjande av naturens resurser

Regionens bebyggelse, transportsystem och tekniska system ska utvecklas så att miljöpåverkan minimeras. Användningen av förorenande ämnen ska vara låg och kontrollerad. Ingrepp på åkermark och annan skyddsvärd mark begränsas. Konsumtion och produktion i regionen ska utvecklas så att belastningen på miljön, och hälsoriskerna för människor minskar, såväl inom som utanför regionen

4.2 Hållbar utveckling i Söderköping

Söderköpings kommun definierar hållbar utveckling i måldokumentet Mål och budget 2015-2017. Där lyfts att hållbar utveckling för människor och miljö är ett samspel mellan miljömässiga, samhällsekonomiska och sociala värden.

- Miljö och natur ska vårdas för att ge nuvarande och kommande generationer möjlighet att tillgodose sina behov.
- Ekonomisk hållbarhet förutsätter för Söderköping goda kommunikationer som möjliggör företagande, vilket genererar arbetstillfällen, och arbetskraft med rätt kompetens.
- Den sociala hållbarheten är en trygg och meningsfull tillvaro där olika behov uppmärksammas och på så sätt bidrar till en god folkhälsa.

För mer detaljer hänvisar Söderköpings kommun till målen i olika strategiska program som exempelvis miljöprogrammet. I miljöprogrammet står att kommunen vill komma till rätta med miljöproblemen och inte lämna över dem till kommande generationer samt att man strävar efter att skapa ett hållbart samhälle ur ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt perspektiv. Den ekonomiska tillväxten får alltså inte ske på bekostnad av vad naturen tål eller ta otillräcklig hänsyn till det sociala systemet.

Även om den ekologiska hållbarheten ger ett yttre ramverk bör hållbarhet ses som ett samspel mellan de ekologiska, sociala och ekonomiska aspekterna. Genom att bara analysera varje perspektiv var för sig riskeras att helhetsperspektivet förloras. Därför kommer även en sammanfattande bedömning att göras där de tre aspekterna åskådliggörs i förhållande till varandra.

4.2.1 Fairtrade City

Söderköpings kommun är en diplomerad Fairtrade City sedan 2010. Det innebär att kommunen arbetar aktivt med att öka den egna etiska konsumtionen, något som görs med hjälp av etiska krav i upphandlingsförfarandet. Vidare innebär diplomeringen att kommunen åtar sig att bedriva ett aktivt informationsarbete för att öka utbud och efterfrågan på etiskt märkta produkter på caféer, restauranger och arbetsplatser. En lokal styrgrupp spelar en central roll i detta informationsarbete. Styrgruppen ska ha en bred sammansättning och spegla hela samhället. Att vara en Fairtrade City kan ge positiva konsekvenser för alla tre hållbarhetsperspektiv. Ur socialt perspektiv skapar det engagemang och blir en mötesplats för olika grupper i samhället. Lokalt engagemang för globala frågor upplevs av många som meningsfullt, man är med och tar ett socialt ansvar för förhållanden i utvecklingsländer. Genom detta engagemang är kommunen med och motverkar barnarbete och diskriminering, och främjar en ökad demokrati och bättre arbets- och levnadsförhållanden för dem som producerar de varor vi importerar.

Det ekologiska perspektivet gynnas framförallt genom att de flesta Fairtrademärkta produkter är idag dubbelcertifierade, dvs. har också en ekologisk certifiering, t ex KRAV. Detta har ekologiskt positiv effekt där produkten odlats, och för de människor som arbetat med produktionen. Även för konsumenterna är effekten positiv då de inte riskerar att få i sig rester av bekämpningsmedel eller andra kemikalier som används i konventionell odling. De ekonomiska konsekvenserna av att vara en Fairtrade City är att det ökande intresset för hållbarhetsfrågor i samhället för med sig en kraftig försäljningsökning av ekologiska och etiskt märkta produkter. Fairtrade-märkta produkter har exempelvis ökat med ca 30 % de senaste åren i Sverige. Detta har stor betydelse för den lokala handelns attraktionskraft och omsättning.

4.2.2 Sveriges Ekokommuner – SEKOM

Söderköpings kommun är medlemmar i Sveriges Ekokommuner. Föreningens mål och vision är att främja utvecklingen för ett hållbart samhälle utifrån en ekologisk grundsyn med en tydlig koppling till det ekonomiska och sociala perspektivet. Fyra hållbarhetsprinciper utgör ramen för det hållbara samhället och föreningens verksamhet. De tre första har i hög grad bäring på ekologisk hållbarhet medan den fjärde fångar in sociala och ekonomiska aspekter och håller på att preciseras i fler underprinciper. De fyra principerna formuleras som att:

I ett hållbart samhälle utsätts inte naturen för systematisk:

1... koncentrationsökning av ämnen från berggrunden

Till exempel fossilt kol, olja och metaller.

2... koncentrationsökning av ämnen från samhällets produktion

Till exempel kväveoxider, freoner och hormonliknande kemikalier.

3... undanträngning med fysiska metoder

Till exempel storskaliga kalhyggen och överfiskning.

Och i det samhället hindras inte människor systematiskt...

4... från att tillgodose sina behov

Till exempel via missbruk av politisk och ekonomisk makt.

Sekom tillhandahåller Gröna nyckeltal som utgör indikationer på om kommunernas arbete går i rätt riktning, d.v.s. mot en hållbar utveckling. De gröna nyckeltalen kommer i framtiden att kompletteras med ett specifikt nyckeltal för social hållbarhet. Mätetalen är ett bra sätt för kommunerna att följa utvecklingen mot hållbarhet. Söderköpings kommun kan i högre grad använda dem i framtiden för att underlätta implementeringen av målen i översiktsplanen och andra strategiska dokument.

5 Ekologisk hållbar utveckling

5.1 Definition av ekologisk hållbar utveckling

Allt sedan 1999 har Sveriges miljöpolitik baserats på/tagit uttryck genom det nationella miljömålsarbetet. Miljömålen är formulerade som 1 generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och 24 etappmål, som brutits ner på både regional och ibland lokal nivå.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och innebär att vi till nästa generation ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljökvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är därför vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. I målet står också att arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen inte ska ske på bekostnad av att vi exporterar miljö- och hälsoproblem till andra länder.

Miljökvalitetsmålen anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Till miljökvalitetsmålen finns ett antal preciseringar som tydligare definierar vilket miljö tillstånd som ska uppnås. Etappmålen ska tydliggöra de samhällsförändringar som är nödvändiga för att vi ska nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

Ekologiskt hållbar utveckling kan således definieras som en utveckling som främjar möjligheterna att nå de olika miljömålen med generationsmålet som övergripande ambition.

5.2 Vad säger planer och program?

Mål och budget

I mål och budget-dokumentet är visionen nedbruten i fem mål. Det är framförallt i målet *"Söderköping ska ha en hållbar utveckling"* som den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling nämns särskilt. Måltexten konstaterar att *"Hållbar utveckling för människor och miljö är ett samspel mellan miljömässiga, samhällsekonomiska och sociala värden"* och att det gäller att miljön; luft, mark och vatten, ska vårdas för att ge möjlighet för nuvarande och kommande generationer att tillgodose sina behov.

Den gemensamma politiken som ligger bakom budgeten beskrivs bygga på omtanke om hela kommunen, om dess medborgare, om kommunens medarbetare, om miljön och om kommunens ekonomi där hållbar utveckling är ledorden – såväl ekonomiskt, som socialt och miljömässigt. En utveckling som tar långsiktiga hänsyn till människors välbefinnande och miljön (med särskild betoning på minskad klimatpåverkan och värnad biologisk mångfald) ska eftersträvas. Dessa perspektiv ska belysas inför alla politiska beslut som kan få långsiktiga konsekvenser.

Den tydligaste prioritering som görs i budgeten som har koppling till ekologisk hållbarhet är:

”Genom tydliga formulerade miljökrav i kommunens upphandling av t.ex. livsmedel till skolmat och mat till äldreomsorgen ser vi potential för att Söderköpings kommun kan bli en ännu mer miljövänlig kommun.”

Miljöprogram

Miljöprogrammet är det styrande dokumentet på miljöområdet och utgår från de nationella miljömålen. Fokus för Söderköpings kommun ligger framförallt på de fyra miljö kvalitetsmålen; Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning och God bebyggd miljö. Även kommunens medlemskap i Sveriges Ekokommuner ligger till grund för arbetet inom ramen för miljöprogrammet.

Av de miljömål som beskrivs i miljöprogrammet är det i fyra som fysisk planering på något sätt betonas extra. I målbeskrivningen för **begränsad klimatpåverkan** finns klimatanpassning i kommunal planering med som åtgärd. För **ingen övergödning** planeras utredningsområden för VA och i **god bebyggd miljö** ska riktlinjer för miljömålet antas vid upprättande av ny detaljplan och ändring av befintlig detaljplan. Vidare står även att det främsta verktyget för att bibehålla och utveckla en god bebyggd miljö för Söderköpings invånare är att hälso- och säkerhetsfrågor får en central roll i den fysiska planeringen. Under målet **säker strålmiljö** står att *”flera kommuner i Sverige har antagit ett planeringsmål för nybyggnation av bostäder som innebär att magnetfältet inte ska överstiga 0,2 µT (mikrotesla). Söderköpings kommun bör överväga att införa detta planeringsmål.”* I övriga målbeskrivningar görs ingen tydlig koppling till fysisk planering i framåtsyftande mening, i form av åtgärder. En del mål har dock i redan genomförda åtgärder haft koppling till fysisk planering.

Naturvårdsprogram

I naturvårdsprogrammet, som antogs 2008, finns tydlig koppling till fysisk planering och att programmet ska integreras i ÖP samt användas som underlag inför olika typer av exploatering och detaljplanering finns med som åtgärder under perioden 2009-2012. Åtgärdsförslagen syftar till att nå de naturvårdsrelaterade miljömålen och enligt programmet beskriver målen de egenskaper som vår natur- och kulturmiljö måste ha för att samhällsutvecklingen ska vara ekologiskt hållbar.

Programmets kapitel 3.2 handlar speciellt om fysiskt planering och exploatering. I kapitlet slås fast att *”Med ett tillräckligt kunskapsunderlag kan planeraren eller exploatören minimera intrånget i naturvårdens och friluftslivets intressen, bibehålla eller stärka naturens kvalitéer och förädla till exempel bostads- eller industriområden”* samt att naturvårdsprogrammet är ett mycket viktigt underlag i kommunens ÖP.

Klimatstrategi med energiplan 2012-2014

Klimatstrategi med energiplan 2012-2014 preciserar arbetet med framförallt miljömålet Begränsad klimatpåverkan och grundas på EU:s så kallade 20-20-20 mål. Åtgärder i planen är exempelvis att öka transporter och pendling med gång- och cykel samt kollektivtrafik.

5.3 Betydande ekologiska aspekter

Utifrån kommunens uttryck av ekologisk hållbarhet i olika strategiska dokument och program samt utifrån vad miljöbalken pekar ut som viktiga aspekter för ekologisk hållbarhet har följande aspekter tagits fram som bedömningsgrunder för ekologiskt hållbar utveckling. De grundar sig även på de systemvillkor som nätverket Sveriges Ekokommuner, där Söderköping är medlemmar, vilar sin hållbarhetsdefinition på.

- Säkerställande av robusta ekosystem och biologisk mångfald
- En hållbar mark- och vattenanvändning där särskilt värdefulla miljöer bevaras
- Långsiktig klimatanpassning och planering för begränsad klimatpåverkan

5.4 Ekologiska konsekvenser av huvudalternativet

Säkerställande av robusta ekosystem och biologisk mångfald

Ekosystem och biologisk mångfald kan gynnas och bevaras på många sätt, till exempel genom att motverka ytterligare fragmentering i bebyggda områden och möjliggöra att i den fysiska planeringen även skapa och förstärka ekologiska samband. Att värna om och utveckla olika ekosystemtjänster som mark och vattenområden genererar stärker ekologisk hållbarhet i planeringssammanhang. Förtätning av städer kan motverka biologisk mångfald och ekosystemtjänster i staden eller andra platser där förtätning görs. Det är därför viktigt att förtätningen sker på ett sätt som säkerställer ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Söderköpings kommun vill förtäta i Söderköpings stad i de områden där bebyggelse redan finns snarare än att öka andelen spridd bebyggelse. En ambition om hållbar förtätning beskrivs vilket är en förutsättning för att ekologisk hållbarhet ska gynnas. För att stärka den ekologiska hållbarheten ytterligare bör detaljplaner, exploateringar mm, som tar hänsyn till ekologiska samband, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, prioriteras framför sådana som inte tar denna hänsyn.

En hållbar mark- och vattenanvändning där särskilt värdefulla miljöer bevaras

I kommunens ställningstaganden kring natur, kultur och landskapsbild är den ekologiska hållbarheten tydligast. Att bevara opåverkade områden samt känsliga miljöer betonas och bidrar till ett hållbart nyttjande av mark och vatten. Hållbart nyttjande av mark och vatten betonas även genom att planer som prioriteras ska innehålla särskilda krav för skydd av natur- kultur- eller rekreationsvärden samt att områden med natur-, kultur- och rekreationsvärden tillgängliggörs för allmänheten. Söderköpings kommun har en ekologisk odling som enligt SEKOM uppgår till 25% av odlingsytan vilket bidrar till hållbar mark- och vattenanvändning och gynnar biologisk mångfald. Genom att prioritera planer som skapar ytterligare bebyggelse i orter och bebyggelsegrupper med befintlig infrastruktur som exempelvis vatten och avlopp, vilket också pekas ut i ÖP, främjas ett hållbart nyttjande av mark och vatten.

Långsiktig klimatanpassning och planering för begränsad klimatpåverkan

Vikten av att förhålla sig till ett förändrat klimat och därmed planera för klimatanpassning av tas upp som en av de viktigaste globala trender som påverkar Söderköping. Kommunen belyser behovet av att ta fram en strategi för klimatanpassning, men det återkommer inte i ställningstagandena. Kommunen avser dock att prioritera detaljplaner där konsekvenser som kan uppstå på grund av klimatförändringar har beaktats. Då delar av kommunen ligger låglänt kan till exempel bebyggande av åkermark generera problem ur klimatanpassningsperspektiv.

Kommunen vill genom prioriteringar i detaljplanearbetet gynna klimatsmart byggande i form av att konsekvenser som kan uppstå till följd av klimatförändringar beaktas samt att lösningar för översvämningsskydd och lokalt omhändertagande av dagvatten finns. Vidare kan bebyggelseområden med uthålliga energisystem och kretsloppsanpassade lösningar minska utsläppen av klimatpåverkande gaser. Att minska utsläppen av klimatpåverkande gaser är ett prioriterat arbete såväl internationellt och nationellt som lokalt, vilket även speglas i kommunens miljöprogram. I ställningstagandena skulle klimatfrågan och hur kommunen genom fysisk planering kan åstadkomma minskade utsläpp och hållbara transporter kunna bli tydligare än att bara omfatta detaljplaneskedet. Kommunens ambition att möjliggöra fler åretruntbostäder i skärgårdsnära miljöer riskerar att generera ökad bilpendling och därmed CO₂-utsläpp. Att säkerställa möjligheten att pendla kollektivt samt att det finns möjligheter till väl fungerande IT-infrastruktur skulle kunna minska risken för ökad klimatpåverkan.

5.5 Ekologiska konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet bedöms påverka den ekologiska hållbarheten på ett negativt sätt då en bristande överblick över värdefulla naturintressen och avsaknad av ställningstagande riskerar att ge bristfälliga beslutsunderlag. Även ekologiska samband och gröna sammanhållna stråk kan försvinna.

6 Socialt hållbar utveckling

Social hållbarhet handlar om att skapa ett samhälle där alla människor kan leva sina vardagsliv utifrån sina egna behov. Det ska vara jämställt, tryggt och demokratiskt och finnas möjlighet för möten mellan människor. Samhällsstrukturen spelar en avgörande roll för hur våra vardagsliv ser ut och den fysiska planeringen har ett ansvar när det gäller att forma socialt hållbara miljöer.

Konsekvensbeskrivningens sociala dimension handlar om levnadsvillkoren för kommunens invånare. Dessa uttrycks på olika nivåer och inom olika politikområden i kommunens verksamhet – och så är också fallet för Söderköpings kommun. I den här konsekvensanalysen har vi tagit utgångspunkt i hur sådana mål, uttryckta i en handfull politiska strategiska dokument, är tydligt framträdande i översiktsplanen. Det är till dessa som utgångspunkterna för att den *sociala hållbarheten* i översiktsplanen kan lokaliseras.

Innan vi fokuserar på dessa, kan vi jämföra den generella idén om social hållbarhet som inledde detta avsnitt ovan, med hur social hållbarhet definieras i Söderköpings ÖP:

Det sociala perspektivet berör bland annat jämlikhet, jämställdhet och barns rättigheter. Ingen ska diskrimineras på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Kulturell hållbarhet är en dimension av det sociala perspektivet. Det handlar om de vardagslivsvärden som finns i ett samhälle och om de olika utgångspunkter som dess medborgare har för att leva sina liv. Ett kulturellt hållbart samhälle är ett mångfaldssamhälle där det finns utrymme för en mängd av kreativa uttryck. En annan aspekt av social hållbarhet är det socialt blandade samhället. Det förutsätter en aktiv planering för en mångfald av bostadstyper. Det är också viktigt att skapa förutsättningar för en god hälsa.

Hur väl matchad är en sådan formulering relaterat till hur sociala målsättningar diskuteras i andra centrala styrdokument för kommunen? Är detta en målsättning tillräckligt tydlig att styra Söderköping i en socialt hållbar riktning? För att svara på det behöver vi göra en jämförelse med andra målsättningar i kommunen som har bäring på sociala dimensionen av hållbarhet.

6.1 Vad säger planer och program

6.1.1 Mål och budget 2015-2017

Kommunens budget ("Mål och budget 2015-2017") rymmer en mer generell beskrivning som har med sociala dimensionen av planering och utveckling att göra. Visionen är *det goda livet*: det är det småskaliga och det nära som skall skapa livskvalitet och goda livsvillkor för Söderköpingsbon – och i det större perspektivet också skapa en attraktiv kommun att investera i och vilja besöka. Söderköping vill växa – i och med nya och spännande bebyggelser med samtidigt med respekt för historiska ursprung. En levande landsbygd och skärgård med goda kommunikationer som är trygg och meningsfull att leva i och där folkhälsan är god.

När visionen bryts ner till mål, finns några punkter som mer tydligt relaterar till den sociala dimensionen:

- Det skall finnas alternativa bostäder i attraktiva och unika miljöer

- En (befolknings)tillväxt kräver fler bostäder med hög planberedskap och en långsiktig planering av verksamheter som samspelar med efterfrågan.
- Ett samhälle med en trygg och meningsfull framtid där utbildning och social omsorg med närhet och omtanke, där småskaligheten gör att olika behov tidigt uppmärksammas och därmed bidrar till en god folkhälsa.

De demografiska förutsättningarna för kommunen på kort sikt (2020) är att både barn (9%) och äldre över 75 år (29%) räknas blir fler. Detta är också en uppgift som tydligt kopplar mot social hållbarhet eftersom det ställer särskilda krav på planering för en utbyggnad av den kommunala servicen.

6.1.2 Idrottspolitiskt program

I det idrottspolitiska programmet skrivs att *"Idrottsrörelsen och kommunen samverkar för att invånarna ska ges möjlighet att motionera i en trygg och tillgänglig miljö"* samt att *"[Kommunen] tillsammans med fastighetsägare [skall] skapa förutsättningar för spontanidrott i närområdet"*. Investeringar i politikområden skall präglas av jämställdhetspaket och på hög grad av samverkan mellan skola, näringsliv, bostadsföretag och näringsliv.

6.1.3 Miljöprogram 2015-2018

Även i detta dokument finns sociala aspekter som härrör till den översiktliga planeringen. I detta program finns målsättning om ett ökad kollektivtrafikresande och en överfasning mot bilpoolsutnyttjande. Att stärka möjligheterna till arbetspendling till de större grannkommunerna är förstås viktigt näringspolitiskt, men dess effekter för familjernas ställtider kan skapa problematiska barnkonsekvenser.

6.1.4 Naturvårdsprogrammet

Med utgångspunkt i det nationella miljömålet *God bebyggd miljö* formuleras i detta program målsättningen att *"Städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö"*. Som del i regionen skall också förutsättningarna för ett aktivt och upplevelserikt friluftsliv i tätorterna viktigt för människors hälsa. Tätortsnära natur och friluftsområden ses som en särskilt viktig resurs. Kommunen har ett arbete igång kring Ramunderberget, där dessa aspekter särskilt beaktas. För översiktsplanen blir det viktigt att lyfta fram kommunens viktigaste frilufts- och rekreationsområden.

6.2 Betydande sociala aspekter

Utifrån studerande av program och ambitioner i ÖP är följande aspekter bedömningsgrunder för social hållbarhet:

- Tillgång till olika bostadstyper i tillgängliga miljöer
- Hög planberedskap och en långsiktig planering som samspelar med demografiska förändringar och bidrar till en god folkhälsa
- Planering med människan i centrum, där planeringen tar hänsyn till vardagslivets villkor för människor i olika livssituationer

6.3 Sociala konsekvenser av huvudalternativet

”Tillgång till olika bostadstyper i tillgängliga miljöer”

Tillgången till olika bostadstyper i tillgängliga miljöer har god efterlevnad i den meningen att det är kommunens tydliga riktning att i *huvudsak* utveckla kommunen med förtätning kring väl kollektivtrafikförsörjda (dvs. tillgängliga) tätorter.

”Hög planberedskap och en långsiktig planering som samspelar med demografiska förändringar och bidrar till en god folkhälsa”

För att denna aspekt ska få mer tyngd bör tydligare arbetssätt utvecklas för att styra planeringen mot dessa mål. Visserligen är konsekvenser för och behovet av service en prioritet avseende detaljplanläggningen, men troligtvis är det en mer hållbar strategi för kommunen att arbeta från andra hållet, det vill säga att låta demografin styra planeringen. För fördjupade översiktsplaner och detaljplaner krävs också ett mer tydligt och aktivt förhållningssätt där kunskap från medborgare bör inhämtas om rekreativa värden och andra värden som stödjer utvecklingen av en god folkhälsa.

”Planering med människan i centrum, där planeringen tar hänsyn till vardagslivets villkor för människor i olika livssituationer”.

Med sådana mer tydliga arbetssätt som avses ovan uppstår också en planering med människan i centrum, där planeringen tar hänsyn till vardagslivets villkor för människor i olika livssituationer. Genom att fortsatt föra samtal med Söderköpingsborna skapas en viktig kunskapsbas om vardagslivets olika dimensioner för kommunen att jobba utifrån. Medborgardialoger skapar en känsla av tillhörighet och mening. Här kan även arbetet med Fairtrade City vara en viktig plattform för dialog med medborgarna i och med modellen med referensgrupp sammansatt av både medborgare, politiker, näringsliv m.fl. I stort bedöms ÖP15 bidra till ökad social hållbarhet om ställningstaganden och riktlinjer följs.

6.4 Sociala konsekvenser av nollalternativet

Med nollalternativet finns ökade risker att den socialt hållbara planeringen uteblir.

Bebyggelseutvecklingen kan i större grad styras av exploatörers intresse än samhällets behov av goda livsvillkor som socialt blandat boende, god tillgänglighet och medborgarnas möjlighet att delta i medborgardialoger.

7 Ekonomiskt hållbar utveckling

Ekonomisk hållbarhet kan stå för flera olika saker beroende på hur begreppet tolkas och vilka ideologiska och vetenskapliga perspektiv som ligger bakom tolkningen. Två definitioner som är vanligt förekommande är att ekonomisk hållbarhet antingen likställs med ekonomisk tillväxt, vilken kan vara positiv eller negativ för naturen eller sociala värden, eller att ekonomisk hållbarhet är en ekonomisk utveckling som inte sker på bekostnad av naturen eller sociala värden.

I Söderköpings kommuns översiktsplan betonas att en balanserad ekonomisk tillväxt, utan att slita på naturresurser eller människor, är grunden för ekonomisk hållbarhet. Liknande ställningstagande görs i bland annat miljöprogrammet där det slås fast att ekonomisk tillväxt inte är hållbar när den misshushåller med naturresurserna eller tar dålig hänsyn till det sociala systemet. I denna hållbarhetskonskvensbedömning tolkas därför ekonomisk hållbarhet som en ekonomisk utveckling som inte sker på bekostnad av naturen eller sociala värden, utan tvärtom bidrar till och samspelar med de miljömässiga och sociala dimensionerna av hållbar utveckling.

I översiktsplanen definieras ekonomisk hållbar utveckling vidare som en utveckling där arbetstillfällen skapas samt bra infrastruktur och bra skolor finns för kommunens innevånare. ÖP ska även vara det verktyg som kommunen har för att växa och skapa förutsättningar för att fler företag ska kunna etablera sig.

7.1 Vad säger planer och program

7.1.1 Mål och budget 2015-2017

De fem målen i Mål och budget 2015-2017 är

- Söderköping ska upplevas som en attraktiv kommun med goda livsvillkor
- Söderköping ska ha en god kvalitet i verksamheten
- Söderköping ska ha en positiv befolkningsutveckling
- Söderköping ska ha en hållbar utveckling
- Kommunens verksamheter ska vara resurseffektiva

De mål som fysisk planering och därmed översiktsplanen specifikt kan styra mot har vi bedömt är att kommunen ska upplevas som en attraktiv kommun med goda livsvillkor, dvs att den främjar inflyttning och företagande. Likaså målet om en positiv befolkningsutveckling gynnas av god fysisk planering av attraktiva boendemiljöer, kommunal service mm. Att Söderköping ska ha en hållbar utveckling innebär för den samhällsekonomiska delen i målformuleringen att småskalighet och levande landsbygd och skärgård ska eftersträvas och att goda kommunikationer möjliggör både företagsamhet, arbetstillfällena och arbetskraft med rätt kompetens.

7.1.2 Näringslivsstrategi

Näringslivsstrategin prioriterar följande områden:

- Förbättra och utveckla den kommunala servicen
- Stärka varumärket
- Stärka företagsandan
- Utveckla handeln
- Utveckla besöksnäringen

Kopplingen till fysisk planering lyfts speciellt i formuleringen om kommunens roll att

”hålla en hög beredskap för industri-, affärs- och bostadstomter genom att ha detaljplaner klara för exploatering. Ett stort utbud av attraktiva boendemiljöer ska finnas, det vill säga valmöjligheter som vattennära, centrurnära, lantligt, i skärgården, nära kommunikationer etc.”

7.2 Betydande ekonomiska aspekter

Utifrån ovan nämnda kommunala mål om ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling har följande ekonomiska aspekter bedömts som viktiga att ÖP främjar:

- Tillgång till attraktiva boendemiljöer
- Bra kommunikationer inom kommunen samt för pendling till närliggande region
- Möjligheter till företagsamhet och turismnäring

7.3 Ekonomiska konsekvenser av huvudalternativet

Tillgång till attraktiva boendemiljöer

Enligt kommunens mål och vad ÖP avser spegla är att Söderköping vill ta tillvara sin potential som boendeort för människor som arbetar runt om i regionen såväl som i Söderköpings kommun. Det ska finnas attraktiva boenden inne i stadsmiljön med småskalig bebyggelse och på platser med fungerande pendling, kollektivtrafik och kommunal service. Det ska också finnas förutsättningar att bo och verka på landsbygden och i skärgården.

För att tydliggöra denna ambition i ÖP skulle kommunen behöva komplettera med en beskrivning av de målgrupper kommunen främst vill attrahera, samt vad de olika målgrupperna attraheras av för boendemiljöer. I ÖP framgår inte var de mest attraktiva boendemiljöerna finns för vilka målgrupper. Olika målgrupper har olika krav vilket den fysiska planeringen bör anpassas efter. Sammantaget finns

goda förutsättningar för att kunna skapa attraktiva boendemiljöer. Bostadsförsörjningsprogrammet som ska tas fram avser att förtydliga vilka åtgärder som behövs för att skapa dem.

Vidare beskrivs förtätning som en strategi för att skapa hållbar utveckling. Kommunen ser även att en expansion av Söderköpings stad söder- och österut kan komma i fråga för att tillgodose behovet av tomter för villabebyggelse. Att inte bebygga åkermark eller försvåra för de areella näringarna kan motsägas av denna ambition, men kommunen anger i sina ställningstaganden att fördjupade utredningar ska göras för att säkerställa hållbar markanvändning ur flera perspektiv. Ur ekonomiskt perspektiv är det bland annat viktigt att områdena placeras så förutsättningar för pendling och fortsatt näringslivsverksamhet möjliggörs.

Bra kommunikationer inom kommunen samt för pendling till närliggande region

En aspekt som tydligt framgår av kommunens mål och program är vikten av bra kommunikationer inom kommunen samt för pendling till närliggande region. Denna aspekt är dock frånvarande i sammanställningen av ställningstaganden om allmänna intressen. Hur kommunen avser att gynna bra kommunikationer och pendling både med kollektivtrafik, cykel och bil bör genomsyra ÖP på ett tydligare sätt och inledningsvis finnas med i ställningstagandena. Kopplat till detta kan även kommunens ställningstaganden kring IT-infrastruktur på landsbygden beskrivas tydligare då det bör kunna ses som en förutsättning för näringslivsutveckling och hemarbete för de som vill bo och verka utanför tätorten Söderköping.

Kommunen avser prioritera detaljplaner som gynnar att bebyggelse tillkommer längs kollektivtrafikstråk eller stråk som förbinder orter. Detta kan gynna pendling och upplevelsen av att ha goda kommunikationsmöjligheter med såväl närliggande tätorter som till övriga regionen. Kommunen betonar att bebyggelsen ska vara utformad och lokaliserad så att hållbara transporter främjas, dock utan att vidare beskriva vad som avses med hållbara transporter och för vilken målgrupp.

För att tydligare rikta den fysiska planeringen i respektive delområde mot ekonomisk hållbarhet kan möjligheter till utveckling av pendling och tillgång till kollektivtrafik samt gång- och cykelvägar beskrivas ytterligare. Flera av områdena ligger strategiskt ur arbetsmarknadssynpunkt, nära Norrköping och Linköping, vilket skulle kunna utvecklas ytterligare och tydligare speglas i den fysiska planeringen för att betona möjligheterna att bo i Söderköping och arbeta i de andra städerna. I Östra Ryd belyses behovet av till exempel pendlingsparkering vilket är något som gynnar fortsatt transport med kollektivtrafik eller samåkning.

Möjligheter till företagsamhet och turism

Kommunen betonar vikten av att ha planberedskap för nya verksamhetsetableringar och pekar även ut tre områden dit nya handelsetableringar bör lokaliseras. Det är viktigt att i samband med planberedskap och dylikt även fånga in befintliga verksamheter och deras ambitioner och förutsättningar att växa både ekonomisk och fysiskt med ökat behov av mark och/eller byggnader.

Kommunen vill vidare stötta landsbygdsutveckling, med företagande och turism utanför tätorten, samt bevara goda förutsättningar för de areella näringarna. Detta är positivt ur ekonomiskt perspektiv, men hur stöttningen och kommunens ambition att ha en positiv inställning till att skapa fler arbetstillfällen på landsbygden kommer att tas sig uttryck i fysisk planering framgår inte. Frågan om hur en sådan utveckling ska stöttas generellt och specifikt genom den fysiska planeringen är väsentlig för att kunna bedöma om ÖP bidrar till ekonomisk hållbarhet eller inte i det avseendet.

Inom alla delområdesbeskrivningar kan det tydligare redovisas hur näringslivet ser ut idag på orten och hur det skulle kunna utvecklas. Kommunen behöver konkretisera sina tankar kring hur den fysiska planeringen ska möjliggöra den utvecklingen och var nya och växande företag ska lokaliseras och gynnas av t ex ny bebyggelse. I ÖP visas detta tydligast i områdesbeskrivningen för Söderköpings stad.

Generellt är näringslivet i behov av tydlighet i kommunala strategier och i kommunal planering för att på ett bra sätt kunna förhålla sig till olika förutsättningar. Långsiktig kommunal planering och tydliga villkor är av stor vikt för en positiv näringslivsutveckling. ÖP är således ett viktigt kommunikationsverktyg mot näringslivet i Söderköping och skulle kunna utnyttjas för det i högre grad.

7.4 Ekonomiska konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet är att ÖP15 inte antas. ÖP från 2005, som visserligen av kommunen är bedömd som inaktuell, speglar dock liknande ambitioner för näringslivsutveckling som förslaget till ÖP15. I båda ÖP görs ställningstaganden om att värna ett livskraftigt näringsliv både i staden och på landsbygden. Även en ökad turism ska gynnas genom att tillgängliggöra exempelvis skärgården. I ÖP 2005 framhålls också vikten av goda pendlingsmöjligheter för de som bor i Söderköping och arbetar runt om i regionen. Behovet av en bussförbindelse mellan Söderköping och Linköping belyses i båda ÖP samt att kommunen kan stötta åretruntboende i skärgården genom att medverka till förbättrade transporter och bredband.

Eftersom det finns stora likheter i hur frågor relaterade till ekonomisk hållbarhet beskrivs i båda ÖP så kan vi anta att dessa frågor är fortsatt aktuella och angelägna för kommunen även när det gäller nollalternativet. Vi bedömer ändå att ÖP15 ger större möjligheter till ekonomisk hållbarhet då kommunen i ställningstagandena betonar vikten av planberedskap för nya verksamheter samt uttrycker att detaljplaner som gynnar näringslivsutveckling på en rad sätt ska prioriteras.

8 Miljökonsekvenser

8.1 Hälsa och säkerhet

8.1.1 Trafik och farligt gods

Det transporteras 30 000-50 000 ton farligt gods genom Söderköpings tätort. E22 är primär transportled för farligt gods och begränsar idag möjligheterna att utnyttja mark intill E22. Ett flertal olika lagar reglerar när riskanalyser ska utföras. Enligt Plan- och bygglagen (2011:900) skall bebyggelse lokaliseras till lämplig mark med hänsyn till människors hälsa och säkerhet. Länsstyrelserna för Skåne, Stockholms och Västra Götalands län har tagit fram dokumentet Riskhantering i detaljprocessen (länsstyrelserna, 2006). I dokumentet anges att riskhanteringsprocessen ska beaktas i framtagandet av detaljplaner inom 150 meters avstånd från en farligt gods-led.

Med ombyggnaden av E22, då den dras runt Söderköping stad, kommer att minska de nuvarande riskerna i tätbebyggt område drastiskt och möjliggöra säker planering inom centrala delar av Söderköping. I ÖP anger man att skrymmande industrier och verksamhet ska läggas i stadens utkanter och på kartan ligger de framför allt i anslutning till nya E22. Detta gör att översiktsplanen bidrar till att minska riskerna med farligt gods i Söderköping.

Den planerade inflyttningen i Söderköping bidrar till att öka jobbpendingen och biltrafiken till Norrköping och i viss mån Linköping. Den nya sträckningen av väg E22 kommer att minska trafikbelastningen i centrala Söderköping. I avsnittet ekonomisk hållbarhet hanteras t.ex. GC-vägar och kollektivtrafik som är delar av kommunens arbete med hållbara transporter.

Även nollalternativet innebär att trafiksituationen och riskerna med farligt gods förbättras i och med att E22 får en ny sträckning vid Söderköpings stad. Däremot kan planeringen med nollalternativet innebära ökade risker för att industrier och verksamhet som kräver mycket lastbilstransporter och eventuellt hanterar farligt gods kan hamna på platser som gör att transportererna i Söderköping ökar.

8.1.2 Markföroreningar

I Söderköpings kommun finns ett antal platser med markföroreningar och kommunen har kännedom om dem. I samband med planläggning eller tillståndsprövningar ska undersökningar göras om risk föreligger att det kan finnas markföroreningar.

Naturvårdsverket har tagit fram generella riktvärden för förorenad mark för två olika typer av markanvändning, känslig markanvändning (KM) och mindre känslig markanvändning (MKM).

Markanvändningen styr de aktiviteter som kan förekomma och därmed vilka grupper som bedöms exponeras och i vilken omfattning detta normalt sker. Markanvändningen påverkar även vilka krav som man bör ställa på skydd av markmiljön i området.

Utredningsområden för bebyggelse i kommunen kan sammanfalla med riskområden för markföroreningar, särskilt kring Söderköpings stad och E22 men även i de prioriterade utvecklingsområdena. Enligt riktlinjer för planering i Söderköpings kommun ska försiktighetsprincipen råda för risker som kan innebära fara för hälsa och säkerhet. Det innebär att marken ska undersökas om risk föreligger att marken kan vara förorenad och att marken ska saneras/åtgärdas om markföroreningar påträffas innan en exploatering.

Den kunskap som finns i kommunen och de riktlinjer som gäller för förorenad mark och detaljplaneläggning innebär att riskerna är små för att ny bebyggelse hamnar på platser där människor utsätts för höga risker/farliga ämnen. I samband med detaljplaneläggning kan det finnas incitament att sanera/åtgärda, vilket kan bidra till att markföroreningar minskar i kommunen.

I nollalternativet är konsekvenserna detsamma då riktlinjerna är vedertagna idag.

8.1.3 Översvämningsrisk, ras- och skredrisk

Skredrisk finns inom några områden, bl.a. längs Göta kanal. Kanalen ligger något högre än omgivande mark utefter vissa delsträckor. De vallar som avgränsar kanalen är mycket känsliga för förändringar av jordtrycket.

De geotekniska utredningar som finns (Översiktlig skredriskartering 1993-06-18) anger även skredrisk vid vattendragen främst vid Storån, Tvärån och Sankt Ragnhildsbäcken. Markstabiliteten är också dålig inom stora delar av staden. I ler- och siltområdena i norra delen av kommunen finns ökad risk för skred, t.ex. i dalgången mellan Slätbaken och Asplången och i ett stråk från Söderköping och Börrium. Särskilda krav på stabilitetsutredningar finns för olika delar av skredriskområdena i kommunen.

Översvämningsrisk kan finnas längs sjöar och vattendrag. En översvämningsartering för Söderköping planerar kommunen att göra i samband med den fördjupade översiktsplanen för staden. Det kan finnas känsliga utbyggnads- eller utredningsområden i ÖP:n och dessa är viktiga att identifiera i ett tidigt skede. Eftersom översvämningsartering saknas kan bedömning inte göras av hur ÖP:n överensstämmer med kommunens vision för klimatsmart byggande. I ÖP beskrivs att mer detaljerade beräkningar och noggrannare höjddata kan behövas vid planläggning och bygglov och att bebyggelse med risk för skred och översvämningsrisker om möjligt ska undvikas. Det står också att lösningar ska finnas för översvämningskydd.

Kommunen har kunskap om skredrisker och vilka utredningar som krävs inför detaljplaneläggning. Utanför Söderköpings stad verkar kunskapen lägre om översvämningsrisker. Med anledning av att man behöver beredskap för förändrat klimat planerar kommunen ta fram bättre kunskap och tydliga riktlinjer för vad klimatsmart byggande avseende skredrisk och översvämningsrisk. Detta innebär att risken för stora konsekvenser av översvämningsrisker, skred och ras kan minimeras framöver.

Nollalternativet innebär högre risk för stora konsekvenser från översvämningsrisker, skred och ras.

8.1.4 Dagvatten

I ÖP:n anges att dagvatten inte omhändertas tillfredsställande överallt i kommunen idag. Spillvattennätet är inte heller i önskvärd kondition, men en sanering och upprustning pågår, liksom kartläggning av enskilda avlopp. VA-policyn gör gällande att vid nybyggnation i tätbebyggda områden eftersträvas separation av spillvatten och dagvatten och att LOD-åtgärder är viktiga både för att minska belastningen på VA-nätet och för att minska effekter i recipienter. Om VA-policyn efterlevs bedöms inte nya verksamheter eller bebyggelseområden i ÖP:n medföra konsekvenser för recipienter.

Genom inriktningen i översiktsplanen att samla bebyggelsen ökar möjligheterna till en effektivare dagvattenutbyggnad och hantering jämfört med nollalternativet.

8.1.5 Skyddsavstånd djurstallar

Djurhållning finns spridd i kommunen. Inga nya planområden planeras inom skyddsavstånd till djurstallar.

Ett ställningstagande är att bostäder på landsbygden ska lokaliseras på ett lämpligt avstånd från gödselspridning och djurhållning, så att de inte försvårar för pågående areella näringar. Detta innebär att skyddsavstånden är en viktig del av ÖP och att det både att säkrar goda livsförhållanden och inte försämrar möjligheterna till jordbruksverksamhet.

Med nollalternativet kan nuvarande markanvändning t.ex. jord- och skogsbruk i vissa fall försvåras genom att enstaka spridd bebyggelse sker inom skyddsavstånd till djurstallar och gödselspridning.

8.2 Hushållning med mark

Kommunen är en jordbruks- och skogsbruksintensiv kommun. Det märks i ställningstagandet att bebyggelse på landsbygden inte får försvåra för pågående areella näringar.

Ny sträckning E22 kommer att innebära att marken delas upp och blir svårare att bruka kring Söderköping. För utvecklingen i Söderköping kan värdefull jordbruksmark komma att tas i anspråk innanför nya sträckningen för E22 för utveckling av nya verksamhets- och bostadsområden. Utvecklingen ska inte få påverka möjligheterna till rationellt jordbruk på kvarvarande mark enligt översiktsplanen. Kommunen har för Söderköping tagit ställning för att omställning av jordbruksmark till bostadsområden krävs för att staden ska kunna utvecklas.

Kommunen har också tillgång till stora närrekreationsområden i staden och i utvecklingsområdena. Översiktsplanen tar i stort hänsyn till nuvarande gröna områden med stråk ända in mot de centrala delarna tätare bebyggelse. Känsliga naturmiljöer-, kulturmiljöer och landskapsbildsområden pekas ut i översiktsplanen och ska skyddas. Med förtätning kan dock gröna områden försvinna med betydelse för närrekreation och biologisk mångfald.

Ställningstagandena i ÖP15 visar att kommunen har höga ambitioner att säkerställa god hushållning med mark och risken för stora konsekvenser är därmed små. I Söderköping behöver intresset mellan areella näringar vägas mot intresset för stadsutveckling.

Med förtätning och lokalisering av nya bostadsområden inom föreslagna utvecklingsområden minskar risken för spridd bebyggelse. Genom att använda grönytefaktor i planeringen och att planera för ekosystemtjänster minskar risken för att bygga bort viktiga ytor. Med ett nollalternativ och spridd bebyggelse ökar riskerna för att bebyggelsen kan påverka brukandet av värdefull åker- och skogsmark samt mark med andra värden för rekreation och natur- och kulturvärden.

8.3 Kulturmiljö

Riksintressena Göta kanal och Söderköpings stad med dess medeltida karaktär kan påverkas genom förtätning och utveckling av staden, men i vilken omfattning går inte att bedöma i översiktsplanen.

Kommunen är gammal kulturbygd och mycket fornlämningsrik, även inom utvecklingsområdena finns fornlämningsområden. Fornlämningar är automatiskt skyddade enligt kulturmiljölagen. Inom Västra Husby och staden behöver arkeologiska undersökningar utföras för att ange förutsättningar för exploateringar.

Inom Söderköpings kommun finns flera byggnadsminnen varav några inom utvecklingsområdena i översiktsplanen. Kyrkliga kulturminnen finns också inom utvecklingsområdena Östra Ryd och Västra Husby.

I översiktsplanen redovisas ställningstaganden och åtgärder som ska främja bevarande och utveckling av kulturmiljöer där de viktigaste är:

- Ett kommunalt kulturmiljöprogram som täcker hela kommunen ska tas fram. Programmet ska vara vägledande i bedömning av kulturvården vid bygglovsprövning, detaljplaneläggning och annan verksamhet som kan få följder i den fysiska miljön.
- Känsliga kulturmiljöer pekas ut i ÖP och ska visas hänsyn vid planering av nya områden.
- Upprättandet av en fördjupad översiktsplan för Söderköping stad som tar hänsyn till stadens kulturhistoriska arv.

Dessa åtgärder och ställningstaganden tillsammans medför att det finns goda möjligheter att minimera risken för att stora konsekvenser och att allvarliga skador på kulturmiljöer uppstår. Det är viktigt att kulturmiljöprogrammet innehåller riktlinjer för utformning och placering av bebyggelse i kulturlandskap och intill kulturmiljöer för att säkerställa långsiktigt bevarande av kulturmiljön.

Med nollalternativet ökar risken att bebyggelse planeras på ett sådant sätt att kulturlandskap förfulas och påverkar upplevelsen av kulturmiljön och det historiska djupet. Ovarsam bebyggelse i staden, längs kanalen och andra värdefulla kulturmiljöer och kulturlandskap kan ge långvariga konsekvenser för kulturmiljövärdena i kommunen.

8.4 Naturmiljö

Söderköping har en mycket rik och omväxlande natur. S:t Anna-skärgården är internationellt sett unik och en pärla i kommunens natur. Även i övriga kommundelar finns en rikedom av vackra ekhagar, äldre tallskogar, betesmarker och småbrutna odlingslandskap. De flesta av dessa miljöer går även att finna i mindre skala alldeles inpå tätorten.

Söderköpings kommun har ett naturvårdsprogram från 2008 som utgör viktigt policydokument för kommunen för bevarande och utvecklande av naturvårdens intressen. Det bildar en grund för ställningstaganden i olika natur- och miljövårdsfrågor. I naturvårdsprogrammet finns beskrivning av kommunens natur och arter samt strategi för bevarande.

Naturmiljöer omfattas av ett flertal skydd och i kommunen finns ett stort antal skyddade naturmiljöer. Här redovisas kort miljöer som särskilt berörs av översiktsplanen. Skötselplaner, bevarandepplaner och samverkansplaner tillsammans med kommunala åtgärder bidrar till styrning av skötsel och utveckling i områdena.

Riksintresse för naturvård

Områden av riksintresse för naturvård påverkas i utvecklingsområdet Kustlandet och skärgården. Värdena bedöms dock tillvaratas i planförslaget, då ny bebyggelse ska anpassas efter områdets natur och kulturvården.

Natura 2000

Inom Söderköpings kommun finns det ett stort antal natura 2000-områden, särskilt i kustområdet. Här beskrivs två natura 2000-områden som ligger i närheten av planerade utvecklingsområden.

Ramunderberget

Ramunderberget är en förkastningsbrant strax norr om Söderköping. Skogen i reservatet är en av Östergötlands största sammanhängande äldre naturskogsartade tallskogar med furor som är över 200 år gamla. Kantzonen ner mot Göta Kanal utgörs av ett bryn med grov ädellövskog. Berget har nyttjats sedan urminnes tider och det finns många fornlämningar i området.

Utvecklingen som föreslås i översiktsplanen bedöms inte påverka Ramunderberget. Bevarandestatus för naturtyper samt arten spillkråka bedöms därför inte påverkas negativt av föreslagen översiktsplan.

Vagnsmossen

Vagnsmossen är en välbevarad högmossa med ett stort öppet mosseplan och välutvecklade, till stor del skogbevuxna, laggkärr. Mossen hyser en representativ flora för naturtypen och här finns även en del av den öppna våtmarkens typiska fågelfauna som tex orre och ängspioplärka. Under flyttningstiden är

området även en viktig rastplats. Mossen är i huvudsak mycket lite påverkad av dikning även om några större diken löper längs mossens norra kant. (Länsstyrelsen i Östergötlands län, 2004)

Området är beläget ca 1 kilometer från närmaste utredningsområde. Bevarandestatus för naturtypen högmossar samt arten orre bedöms därför inte påverkas negativt av föreslagen översiktsplan.

Naturresevat

Flera naturresevat finns i kommunen, men det är bara Ramunderberget i centrala Söderköping som ligger i nära anslutning till planerad exploatering. Då området är beläget på motsatt sida av Göta kanal bedöms inte området påverkas vid exploatering.

Strandskydd

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och för att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Vissa strandnära delar i de utvecklingsområden som ligger inom skärgårdsområdet samt längs med Göta kanal berörs i översiktsplanen. För orörda naturområden vid kusten kan en utökning av strandskyddet samt en restriktiv lovgivning säkerställa att friluftslivets intressen bevaras och utvecklas.

Generella biotopskydd

Små biotoper är skyddade som biotopskyddsområden i hela landet och utgör värdefulla livsmiljöer för flera växt- och djurarter. En mer utförlig beskrivning av visad hänsyn vid exploatering behöver eventuellt göras.

Skogliga biotopskydd

Mindre skogsområden med höga naturvärden, kan skyddas genom att Skogsstyrelsen beslutar om biotopskyddsområde. I Söderköpings kommun finns flera sådana områden. Inga är dock berörda av de planer som redovisas i översiktsplanen.

Hotade arter och arter skyddade av artskyddsförordningen

En rödlista är en förteckning över arter som enligt specifika kriterier bedöms löpa risk att försvinna från det område som listan avser, till exempel ett land. Artskyddsförordningen reglerar fridlysning av djur och växter, samt vad som gäller för arter som pekats ut av EU som särskilt skyddsvärda, så kallade Natura 2000-arter.

Vid planering i naturmiljöer där det finns misstanke om att området har betydelse som livsmiljö för hotade arter eller arter skyddade av artskyddsförordningen behöver fördjupade artinventeringar genomföras. I kommunen finns ett stort antal hotade arter knutna till ängs- och hagmarker, skogar, vattenmiljöer och skärgård som kan beröras av utbyggnad av nya områden. Söderköpings kommun har bl.a. några av Östergötlands finaste eklandskap. I naturvårdsprogrammet finns en strategi att det ska finnas fullgoda underlag vid prövning av bygglov och strandskydd och i översiktsplanen ÖP15 framhålls att kommunen ska ha en naturvårdsplanering som är vägledande för skötsel och utveckling av kommunens naturområden.

Konsekvensbedömning

Det finns god kunskap om Söderköpings naturvärden. Känsliga naturmiljöer som är utpekade på kartan ska skyddas. Vid exploatering som sker i anslutning till känslig natur bör också naturvärdesinventeringar genomföras. I Västra Husby pekas exempelvis ett område med potentiellt höga naturvärden ut som möjligt område för exploatering.

I samband med bebyggelse som kan påverka värdefulla naturmiljöer och livsmiljöer för hotade och skyddade arter kan kunskapen behöva kompletteras med analyser av spridningssamband, t.ex. för skogsnätverk och organismer knutna till grova träd. Översiktsplanen har ett ställningstagande om att kommunen ska ha en naturvårdsplanering som är vägledande för skötsel och utveckling av kommunens naturområden. Kunskap om naturvärden finns i kommunens naturvårdsprogram, men nytt underlag kan behöva tas fram för att belysa spridningssamband och grönstruktur.

Naturvårdsprogrammet är ett viktigt redskap för prioriteringar för naturvärden.

Förtätning av staden kan lokalt påverka naturmiljövärdena i staden. Utbredning av staden kan innebära ökad risk för negativ påverkan på naturmiljön.

Men minskad spridning av bebyggelse och koncentration till utvecklingsområdena tillsammans med de ställningstaganden som finns i översiktsplanen och i naturvårdsprogrammet kan risken för allvarliga konsekvenser för naturmiljövärdena och skyddade arter minimeras. Förutsättningen är att kompletterande utredningar och analyser görs då det finns misstanke om att negativ påverkan på naturmiljöer kan uppstå i samband med en exploatering.

Med nollalternativet finns större risker för allvarliga konsekvenser genom ökad möjlighet att planera nya bebyggelseområden till platser där de gör ingrepp i värdefulla naturområden, skyddade naturområden eller områden som har betydelse som livsmiljö för en hotad art.

8.5 Rekreation och friluftsliv

Söderköpings kommun har god tillgång till rekreationsområden och friluftslivsområden. Här finns bra möjligheter till skärgårdsliv, fiske, vandring, camping och motion.

Vid Söderköping är Göta kanal och Ramunderberget viktiga närområden för rekreation och friluftsliv. Men även de parker som finns i staden är viktiga liksom närliggande skogsområden. I ÖP görs ställningstaganden att områden med natur-, kultur- eller rekreationsvärden ska göras tillgängliga för allmänheten och säkerställas i plan genom planbestämmelser. De områden där kommunen ser potential till att utveckla områden för rekreation pekas ut i ÖP.

Riksintresse för friluftsliv

Riksintresse för friluftslivet (Östergötlands skärgård) har i stort sett samma utbredning som riksintresse för naturvården. Värdeomdömet - motivet till riksintressebeslutet är bland annat: Den vidsträckt och finskurna Östgötaskärgården med sin mångfald av naturmiljöer är en helt unik miljö av utomordentligt stort naturvärde och av mycket stor betydelse för det rörliga friluftslivet.

Riksintresset skärgården kan komma att påverkas. Detta gäller såväl mark- som vattenområden. En exploatering för att stötta näringsverksamhet och förbättrade möjligheter till att bo och leva i skärgården får vägas mot att en bredare allmänhet ges tillträde till orörd natur.

Kulturintresset Göta kanal påverkas om inte de verksamheter som bedrivs får företräde. Det samhällseliga intresset att bygga på attraktiv mark vid tätorterna ska också vägas in.

I planförslaget är tillgängligheten till området av riksintresse för friluftsliv, Göta kanal av största vikt. Konsekvenserna för det rörliga friluftslivet bedöms som små, då det ska kunna gå/ cykla längs med hela Göta kanal utan avbrott.

Konsekvenser

Kommunen har gjort ställningstaganden för att säkra tillgång och bidra till utveckling och bevarande av rekreationsområden och områden för rörligt friluftsliv. Det kan bidra till att risken för stora konsekvenser är minimerade och att det finns goda förutsättningar för utveckling av friluftsområden och rekreationsområden.

Göta kanal och Östergötlands skärgård är särskilt värdefulla och bebyggelse får endast komma till stånd om värdet på riksintressena inte skadas. Då det finns stor efterfrågan på bostäder och fritidshus i riksintresset Östergötlands skärgård ökar riskerna för att stora konsekvenser på riksintressets värde kan uppstå. Det krävs restriktiv planering och lovgivning med utförliga underlag för besluten för att undvika att oönskade effekter uppstår som allvarligt kan skada riksintresset. Bedömningen är att kommunens ställningstaganden bidrar till att hållbar markanvändning i riksintressena möjliggörs.

Med nollalternativet ökar risken för att områden med värde för friluftsliv och rekreation i Söderköping och i riksintressena allvarligt kan skadas. I skärgården finns stor efterfrågan på fritidshus och utan styrning finns stor risk för negativ påverkan på riksintressets värde för friluftsliv.

8.6 Landskapsbild

Vissa områden är värdefulla ur landskapsbildssynpunkt och är markerade på kartor. Detta gäller område vid Ramsdal (Sandfjärden), Ängelholm, Gropviken, vid Degerhov-Stegeborg, delar av Slätbaken, dalgång väster om staden, Nybble och söder om Västra Husby-Gårdeby. Särskild hänsyn ska också tas till landskapsbild vid utformning av ny sträckning för väg E22.

Översiktsplanen bedöms inte påverka landskapsbilden påtagligt. Analys av landskapsbilden kan behöva utföras för speciella landmärken som vindkraftverk samt för bebyggelse på landsbygden och i staden. Konsekvenser för landskapsbilden av den nya sträckningen väg E22 redovisas i den fördjupade översiktsplanen för vägen.

Nollalternativet kan i högre grad påverka upplevelsen av landskapet genom att bebyggelsen kan uppstå utan gemensam strategi för kommunens utveckling.

8.7 Riksintresset för rörligt friluftsliv och obruten kust MB 4 kap. 1-3§

Bedömningen av riksintresset avser påverkan på hushållning med mark och vatten, samt betonar vikten av värdet för turismen och det rörliga friluftslivet. Kusten längs med Söderköpings kommun är av riksintresse för friluftsliv, där det rörliga friluftslivet och turism särskilt ska beaktas.

Miljöbedömningen grundar sig på hur orörda områden, natur- och kulturvärden samt värden för det rörliga friluftslivet påverkas.

En utökad infrastruktur och service ska möjliggöra en ökad tillgänglighet. Företag inom turism- och besöksnäring ska gynnas. Särskilt verksamheter med stugbyar/camping, vilka ökar möjligheten att kunna stanna längre i området. En utökad bebyggelse kan komma att påverka det rörliga friluftslivet och rekreativiteterna och ökar riskerna för att stora konsekvenser på riksintressets värde kan uppstå. Det krävs restriktiv planering och lovgivning med utförliga underlag för besluten för att undvika att oönskade effekter uppstår som allvarligt kan skada riksintresset. Bedömningen är att översiktsplanen inte motverkar riksintressets avsikter enligt miljöbalken 4 kap. 1-3§ under förutsättning att riktlinjerna i översiktsplanen följs i fortsatta planeringsskeden.

Med nollalternativet ökar risken för att riksintresset allvarligt kan skadas. I skärgården finns stor efterfrågan på fritidshus och utan styrning finns stor risk för negativ påverkan på riksintressets värde för friluftsliv och obruten kust.

8.8 Miljökvalitetsnormer

8.8.1 Grundvatten

Grundvatten av god kvalitet är både ett miljömål och en miljökvalitetsnorm. I VISS framgår att grundvattentäkter inom kommunen håller god kvalitet och att de idag har god kemisk och kvantitativ status. Miljöprogrammet pekar dock på att arbetet med att fastställa skyddsområden kring grundvattentäkter behöver slutföras och ÖP:n pekar på att VA-plan ska tas fram. I denna bör framgå hur förorening av grundvattentäkter från verksamheter ska undvikas. I övrigt bedöms inga ytterligare riktade åtgärder behöva vidtas.

Utbyggnader planeras eller utreds i närheten till grundvattentäkter i centrala Söderköping, Västra Husby, Mogata, S:t Anna och vid Tyrislöt. Kommunen är medveten om att enskilda avlopp i större grad behöver anslutas till kommunalt VA eller åtgärdas på annat sätt och arbetar fortlöpande med detta. Upprättande av vattenskyddsområden runt grundvattentäkter kan i framtiden medföra restriktioner i vilka verksamheter som tillåts inom dessa och man bör redan idag ta höjd för detta då nya verksamheter prövas.

Nollalternativet innebär en ökad risk för att föroreningar når grundvattentäkter genom att bebyggelse och verksamheter kan bli mer spridda och att det då kan bli svårare att ansluta till effektiva VA-lösningar.

8.8.2 Ytvatten

Vattendrag, sjöar och kustvatten inom kommunen är präglade av höga näringshalter, främst från jord- och skogsbruk, och uppnår bara i enstaka fall god ekologisk status idag. Målet är god ekologisk status till senast år 2021. Övergödning är den främsta orsaken till varför vattenförekomsterna inte uppnår god ekologisk status. I Miljöprogrammet identifieras arbetet med miljömålet ”Ingen övergödning” som ett strategiskt viktigt och prioriterat arbete. I flera vattendrag finns också mycket höga biologiska värden, särskilt i de öringförande vattendragen (Passdalsån, Börrumsån och Storån). Dessa bedöms i ÖP:n vara i behov att undantas från nya ingrepp som skapar vandringshinder för havsöringen.

ÖP:n identifierar förbättringar av enskilda avlopp som en viktig åtgärd för att lokalt minska näringsbelastningen på vattenförekomster. Samtidigt är det tydligt att den största belastningen härrör från jord- och skogsbruk både inom och utom kommunens gränser. Varje minskning av näringstillförsel är dock betydelsefull. Frågan om ytvattenkvalitet kopplar också tätt till kommunens VA-system. År 2017 avslutar reningsverket i Söderköping sin verksamhet och anslutning sker till Norrköpings reningsverk som har hög kapacitet och god reduktionsgrad av kväve. Utbyggnaden pågår idag. Denna åtgärd kommer att vara betydelsefull och visa sig i förbättrad ytvattenkvalitet, framför allt i Slätbaken.

ÖP:n bedöms inte påverka dagens kemiska eller ekologiska status i vattenförekomster, men om åtgärder identifierade i miljöprogrammet genomförs i den omfattning och med den ambitionsnivå som redogörs för, exempelvis anslutning av enskilda avlopp till VA-nät, sanering och underhåll av spillvattennät, bedöms förutsättningarna för god ekologisk status öka jämfört med idag och med nollalternativet.

8.8.3 Luft

I förordningen om miljö kvalitetsnormer för utomhusluft anges gränsvärden för luftföroreningar. I Söderköping domineras luftutsläppen från biltrafik vilket bidrar till framför allt kväveoxid och partiklar. Söderköpings kommun medverkar i Samverkansområde Luft Östergötland och är en del av Östergötlands luftvårdsförbund. Inom förbundet bedrivs systematisk övervakning av luftföroreningar och hur de påverkar miljön. Inga miljö kvalitetsnormer för utomhusluft överskrids enligt mätningarna. När E22 drabbas av bilköer, vilket är vanligt i samband med intensiva resdagar, ökar halterna av luftföroreningar i Söderköping och påverkar luftmiljön negativt intill vägen. I översiktsplanen finns ställningstagande för att den nya dragningen av E22 är väsentlig för utvecklingen av staden och planeringen av den pågår. För luftkvaliteten kommer en omdragning av E22 innebära minskat utsläpp av kväveoxid och partiklar i staden. Denna utveckling sker även i ett nollalternativ.

8.8.4 Utomhusbuller

Nationella riktvärden finns för bl.a. trafikbuller (väg-, järnvägs- och flygtrafik) och industribuller. Vid nybyggnation av bostäder gäller riktvärdet 55 dB(A) ekvivalent ljudnivå från trafik. Denna ljudnivå anses ur ett samhällsperspektiv vara acceptabel, men redan vid denna nivå upplever omkring 10 procent av befolkningen att de blir störda av bullret. Idag är de främsta bullerkällorna i Söderköpings kommun E22. Flera fastigheter längs E22 har högre bullervärden än 55 dB(A).

I planen anges att ombyggnation av E22 är prioriterad och väsentlig för utvecklingen av Söderköping. Enligt plan är den klar 2019. Ur bullersynpunkt kommer det ge en avsevärd förbättring för de som idag bor nära trafikleden genom att trafiken försvinner från centrum. Genom att skilja verksamhetsområdena i ÖP geografiskt från bebyggelseområden minskar man också risker för att bullerstörande verksamheter kan uppstå. Buller är en viktig fråga i fortsatt detaljplanering och styrs även vid lokaliseringsprövning av miljöfarlig verksamhet. Riskerna att miljö kvalitetsnormer överskrids och bullernivåerna blir ohälsosamma är små och negativa konsekvenser kan undvikas.

Den nya översiktsplanen bidrar till att en förbättrad bullersituation kan uppstå. Skillnaden mot nollalternativet är dock inte så stor vad gäller buller från E22 då ombyggnaden är planerad oavsett ÖP-arbetet. Dock kan nollalternativet öka risken för att bullerstörande verksamheter och boendemiljöer blandas och minskar styrningen för var bullerstörande verksamhet kan anläggas.

8.9 Avstämning mot miljömålen

Riksdagen har antagit 16 nationella miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till (Naturvårdsverket, 2013). Syftet med miljömålen är att främja människors hälsa, värna den biologiska mångfalden och naturmiljön, ta tillvara kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena, bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga samt trygga en god hushållning med naturresurserna. Miljömålen ska uppnås inom ett generationsperspektiv, det vill säga till år 2020.

Naturvårdsprogrammet är sektorsunderlag i kommunens översiktsplanering. I Naturvårdsprogrammet för Söderköping berörs särskilt miljömålen Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans, levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv. Under år 2014 antog kommunen ett miljöprogram med syfte att lägga fokus på åtgärder för att uppfylla målen Begränsad klimatpåverkan, Giffri miljö, Ingen övergödning och God bebyggd miljö.

Samtliga miljömål utom Storslagen fjällmiljö och Skyddande ozonskikt (styrts via lagar och förordningar) berörs. För att bedöma om huvudalternativet och nollalternativet bidrar till uppfyllandet av miljömålen eller inte har kommunens ställningstaganden, prioriteringar i detaljplanprocesserna samt beskrivningarna av utvecklingsområdena bedömts mot preciseringarna av miljömålen som återfinns på www.miljomal.nu. Inget av miljömålen gynnas i alla sina preciseringar men om kommunens ambition att använda miljöprogram och naturvårdsprogram som planeringsförutsättningar i ÖP bedöms miljömålen generellt sett gynnas i planeringsarbetet.

Miljömål	Huvudalternativ	Nollalternativ
Begränsad klimatpåverkan	Begränsad klimatpåverkan är nära kopplat till frågor kring transporter och energisystem. I huvudalternativet beskrivs en förtätningsstrategi med ökade gång- och cykelmöjligheter vilket kan gynna minskade transporter med bil. Möjligheterna att bo permanent i exempelvis skärgårdsområdet kan dock leda till ökade transporter med bil. Kommunens prioritering av detaljplaner som möjliggör klimatsmart byggande och boende längs befintliga kollektivtrafikstråk bedöms gynna målet begränsad klimatpåverkan. Likaså kommunens positiva inställning till etablering av vindkraft kan gynna målet genom att mer grön el kan produceras.	Nollalternativet bedöms kunna få mer negativa konsekvenser för miljömålet. Ingen övergripande planering av gång- och cykelvägar kommer att ske. Mindre hänsyn tas till kollektivtrafikstråk mm vid handläggning av bygglov.
Giffri miljö	Söderköping har kunskap om förekomsten av förorenad mark i kommunen. I huvudalternativet betonas försiktighetsprincipen. Bebyggelse ska placeras och utformas så att risker för miljö och hälsa minimeras.	Nollalternativet bedöms inte missgynna målet då arbetsätt och riktlinjer är vedertagna.
Ingen övergödning	Huvudalternativet identifierar förbättringar av enskilda avlopp som en viktig åtgärd för att lokalt minska näringsbelastningen på vattenförekomster. Den största belastningen härrör dock från jord- och skogsbruk både inom och utom kommunens gränser. Varje minskning av näringstillförsel är dock betydelsefull. Huvudalternativet förordar att bebyggelse prioriteras till områden där exempelvis vatten- och avloppslösningar redan finns, vilket gynnar målet.	Spridd bebyggelse kan dock missgynna målet. Nollalternativet bedöms inte innebära att möjligheterna att nå miljömålet motverkas i någon högre grad då VA-policy och målen i miljöprogrammet är fortsatt aktuella.
God bebyggd miljö	Huvudalternativet bedöms ha höga ambitioner att gynna målet och planerar för goda livsmiljöer med blandande och trygga boendeformer. Områden med höga natur- och kulturvärden ska värnas och tas tillvara.	I nollalternativet bedöms målet kunna missgynnas då helhetsperspektivet på kommunens utveckling brister. Med otillräckliga beslutsunderlag riskerar natur- och kulturintressen att inte tas tillvara på ett bra sätt.
Frisk luft	Den förtätningsstrategi som beskrivs i huvudalternativet bedöms gynna miljömålet Frisk luft, då korta transporter med bil har förutsättningar att minska i omfattning. Även bygglokaliseringar som ger tillgång till kollektivtrafik	Nollalternativet bedöms kunna få mer negativa konsekvenser för miljömålet. Ingen övergripande planering av gång- och cykelvägar kommer att ske.

	<p>samt gång- och cykelbanor bedöms kunna gynna målet. Ökade transporter med bil från skärgård och landsbygd kan missgynna målet.</p>	<p>Mindre hänsyn tas till kollektivtrafikstråk mm vid handläggning av bygglov. Anslutning till fjärrvärmesystemet riskerar att minska med bristande beslutsunderlag.</p>
Bara naturlig försurning	<p>Målet är kopplat till transport- och energisektorn och bedöms på likartat sätt som Begränsad klimatpåverkan och Frisk luft i både huvudalternativ och nollalternativ.</p>	
Säker strålmiljö	<p>I huvudalternativet ska försiktighetsprincipen råda och all bebyggelse ska placeras och utformas så att risker för miljö och hälsa minimeras. Målet bedöms kunna gynnas av huvudalternativet.</p>	<p>Då nollalternativet innebär att helhetsperspektivet begränsas samt att beslutsunderlag kan bli bristfälliga kan målet missgynnas av nollalternativet men troligen inte i någon hög grad.</p>
Levande sjöar och vattendrag	<p>I flera vattendrag inom kommunen finns mycket höga biologiska värden, särskilt i de öringförande vattendragen (Passdalsån, Börrumsån och Storån). Dessa bedöms i ÖP:n vara i behov av skydd från ytterligare vandringshinder. Graden av exploatering i vattendrag påverkar målet varför kommunens ställningstagande om möjlighet till vattenbruk inom näringslivet kan påverka målet negativt. Övergödning är den främsta orsaken till varför vattenförekomsterna inom kommunen inte uppnår god ekologisk status varför målet om Levande sjöar och vattendrag bedöms likartat som målet om Ingen övergödning.</p>	<p>Nollalternativet bedöms inte innebära att möjligheterna att nå miljömålet motverkas i någon högre grad då VA-policy och målen i miljöprogrammet är fortsatt aktuella. Spridd bebyggelse kan dock missgynna målet</p>
Hav i balans och Levande kust och skärgård	<p>I det nationella miljömålsarbetet betonas för målet att "för att kunna bevara biologisk mångfald och förutsättningar för friluftsliv och därmed nå miljömålet, är det viktigt att nybyggnationen längs Sveriges stränder minskar". Huvudalternativet vill stötta landsbygds- och skärgårdsutveckling men betonar vikten av att säkerställa natur-, kultur- eller rekreationsvärden genom planbestämmelser. I fall bebyggelse tillväxt sker för snabbt i skärgården finns uppenbar risk att miljömålet motverkas och särskild uppmärksamhet krävs på detta för att säkerställa att miljömålet inte motverkas.</p>	
Myllrande våtmarker	<p>I huvudalternativet gör kommunen ett tydligt ställningstagande om att naturliga våtmarker som finns kvar måste bevaras och också bör kompletteras med anlagda våtmarker. Huvudalternativet bedöms därför gynna miljömålet.</p>	<p>I nollalternativet kan bristen på helhetssyn missgynna målet även om naturvårdsprogrammet finns med som förutsättning även i nollalternativet.</p>
Levande skogar	<p>Huvudalternativet bedöms gynna målet då flera relevanta ställningstagande görs gällande natur, kultur och landskapsbild. Bland annat ska grönstruktur beaktas vid nya exploateringsprojekt. För att gynna målet ytterligare är det viktigt att spridningskorridorer och skogsnätverk bevaras.</p>	<p>I nollalternativet riskerar ställningstagandena relevanta för målet Levande skogar att förbises om beslutsunderlag är bristfälliga och helhetsperspektivet missas.</p>
Ett rikt odlingslandskap	<p>Huvudalternativet vill värna om värdefulla kultur- och naturintressen samt värna om landskapsbilden. Riktlinje finns att nya byggnader ska anpassas efter terrängens form och befintlig bebyggelse för att skydda landskapsbilden. Troligen kommer inte huvudalternativet att missgynna målet.</p>	<p>I nollalternativet riskerar ställningstagandena relevanta för målet Ett rikt odlingslandskap att förbises om beslutsunderlag är bristfälliga och helhetsperspektivet missas.</p>
Ett rikt växt- och djurliv	<p>Då huvudalternativet avser skydda värdefulla vatten- och naturmiljöer samt upprätta grönstrukturplaner mm i förtätningsarbetet bedöms alternativet kunna bidra till målpuppfyllnad.</p>	<p>I nollalternativet riskerar ställningstagandena relevanta för målet Ett rikt växt- och djurliv att förbises om beslutsunderlag är bristfälliga och helhetsperspektivet missas.</p>

9 Samlad bedömning

Även i den samlade bedömningen skiljer vi på Hållbarhetskonskvensbedömning (HKB) och Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB). HKB är mer fokuserad på en planeringsprocess och önskvärd utveckling på övergripande nivå, medan fokus i MKB mer ligger på platsspecifika konsekvenser av den fysiska planeringen.

9.1 Konsekvenser för ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet

Nedanstående aspekter har identifierats som betydande för att en hållbar utveckling ska främjas genom översiktsplanen:

Ekologisk hållbarhet

- Säkerställande av robusta ekosystem och biologisk mångfald
- En hållbar mark- och vattenanvändning där särskilt värdefulla miljöer bevaras
- Långsiktig klimatanpassning och planering för begränsad klimatpåverkan

Social hållbarhet

- Tillgången till olika bostadstyper i tillgängliga miljöer
- Hög planberedskap och en långsiktig planering som samspelar med demografiska förändringar och bidrar till en god folkhälsa
- Planering med människan i centrum, där planeringen tar hänsyn till vardagslivets villkor för människor i olika livssituationer

Ekonomisk hållbarhet

- Tillgång till attraktiva boendemiljöer
- Bra kommunikationer inom kommunen samt för pendling till närliggande region
- Möjligheter till företagsamhet och turismnäring

Översiktsplanen har en ambition att främja hållbar utveckling ur alla tre perspektiv i Söderköpings kommun men är inte helt tydlig i hur den gör det.

En hög ambition om **ekologisk hållbarhet** finns i ett flertal ställningstaganden, både generella och på detaljplanenivå. Värdefulla natur- och kulturområden ska bevaras och områden med natur- kultur- eller rekreativvärden ska göras tillgängliga för allmänheten. Även vikten av sammanhållen grönstruktur belyses.

Ur **socialt perspektiv** ger översiktsplanen flera indikationer på att blandad bebyggelse och fokus på folkhälsa är viktiga planeringsvillkor. Det saknas dock beskrivning av ett tydligt arbetssätt som säkerställer ambitionerna om social hållbarhet med hjälp av en planering som sätter människan i centrum.

Kommunens strategi att ha planberedskap för nya etableringar visar på en vilja att bidra till näringslivsutveckling i Söderköping. För att tydliggöra **ekonomisk hållbarhet**, där kommunen utvecklas till en attraktiv kommun att bo och verka i, skulle kommunen behöva förtydliga hur efterfrågan på attraktiva bostäder tillmötesgår för vilka målgrupper och även beskriva vilka villkor med koppling till fysisk planering som näringslivet ska förhålla sig till både i tätorterna och på landsbygden.

Tillgång till goda pendlingsmöjligheter, kollektivtrafik samt gång- och cykelvägar är viktigt ur alla tre perspektiv och översiktsplanens strategier kring förtätning gynnar detta. Olika boendemiljöer blir tillgängliga för fler samtidigt som miljömålet begränsad klimatpåverkan gynnas. Ur ekonomiskt perspektiv skulle kommunen kunna bli platsspecifikt tydligare i hur pendlingsmöjligheter, kollektivtrafik mm kan stödja näringslivsutvecklingen i de olika områdena.

Att vara **en Fairtrade City** förstärker ett hållbart beteendemönster både hos kommunen som organisation men även hos kommuninnevanorna. I förlängningen kan varumärket Söderköping stärkas, framförallt mot de målgrupper som attraheras av ett aktivt etiskt förhållningssätt.

Sammantaget kan sägas att översiktsplanen väl speglar en ambition att utveckla Söderköping hållbart, men kommunen skulle behöva förtydliga i hur och var denna utveckling får genomslag.

9.2 Konsekvenser för miljö

Miljökonsekvensbeskrivningen visar att översiktsplanen tar god hänsyn till påverkan och konsekvenser för miljön. Inga miljö kvalitetsnormer bedöms bli överskridna vid ett genomförande av planen utan vissa förbättringar kan påvisas och samtliga miljömål som rör Söderköping har förutsättningar att gynnas. Störst risk finns att miljömålet ”Hav i balans och Levande kust och skärgård” motverkas då det finns stor efterfrågan på utbyggnad strandnära och i skärgården.

I det nationella arbetet med miljömålen har ett antal preciseringar gjorts för varje miljömål. ÖP gynnar inget mål i alla dess preciseringar, men om miljöprogrammet och de program som i dokumentshierarkin finns under miljöprogrammet (exempelvis naturvårdsprogram, energi- och klimatstrategi mfl) får genomslag i planeringsprocesser finns goda förutsättningar för att miljömålen gynnas. Kommunen planerar även att ta fram fler dokument, till exempel FÖP Söderköpings stad, kulturmiljöprogram och klimatanpassningsstrategi. Dessa kompletteringar kommer att bli viktiga dokument i kommande planeringsprocesser för att undvika oönskade negativa konsekvenser av olika exploateringar.

I detaljplaneringsfasen kan kunskapen om värdefulla naturmiljöer och viktiga spridningssamband behöva kompletteras med exempelvis inventeringar eller kartläggningar för att säkerställa ett värnande om naturmiljön. Söderköping är en kommun med goda förutsättningar för rekreation och friluftsliv mycket tack vare de unika skärgårdsmiljöerna, det kulturhistoriskt rika landskapet och Söderköpings historiskt intressanta stad. Kommunen har även gjort ställningstaganden för att säkra tillgång till och bidra till utveckling och bevarande av rekreationsområden och områden för rörligt friluftsliv.

Riksintressena bedöms inte motverkas av ÖP under förutsättning att riktlinjerna i ÖP följs i det fortsatta planeringsarbetet. För riksintresset Östergötlands skärgård där det finns stor efterfrågan på fritidshus och bebyggelseutveckling och samtidigt har stora värden för det rörliga friluftslivet är det mycket viktigt med en restriktiv hållning för att inte riskera att påtaglig skada uppstår på de värden som avses att bevaras. Det gäller även strandskyddade områden.

Ny sträckning E22 runt Söderköpings stad är en avgörande faktor för livsmiljön och utvecklingen av staden. Ombyggnaden innebär minskade risker med trafik och farligt gods, förbättrad bullersituation och bättre luftkvalitet längs vägsträckan. Ombyggnaden frigör också ny mark som kan utvecklas med bostadsbebyggelse och skapar säkrare och bättre tillgänglighet i staden. I den planerade fördjupade översiktsplanen för Söderköping kommer utvecklingen att preciseras med hänsyn till de värden som finns.

Avloppsreningsverket i Söderköping och från 2017 kommer avloppsvattnet att ledas till Norrköping vilket innebär förbättrad reningskapacitet. Detta kommer att förbättra reningen och bidra till bättre miljöstatus för Slätbaken.

Söderköpings medlemskap i Sveriges Ekokommuner – SEKOM ger kommunen tillgång till värdefulla metoder och verktyg för att förebygga och följa upp den kommunala utvecklingens konsekvenser för framförallt miljön. I ÖP nämns Söderköpings medlemskap översiktligt, men medlemskapet synliggörs genom miljöprogrammet och kan bidra till planeringsprocessen på ett hållbart sätt.

Nollalternativet innebär en mindre förutsägbar utveckling av kommunen. När det brister i helheten blir det svårt att skapa en bebyggelseutveckling för att kommunen ska kunna öka i befolkning i den takt som är planerad. Det finns ökad risk att värden knutna till riksintressen och natur- och kulturintressen skadas och att underlag för beslut blir bristfälliga. Gröna sammanhållna miljöer, gröna stråk, kan försvinna. Miljömål kan i högre grad motverkas och arbetet med att uppnå kraven i miljö kvalitetsnormerna blir sämre.

Ny sträckning E22 kommer byggas och miljön förbättras kring den gamla vägen men utvecklingen i Söderköping kanske inte medverkar till den utveckling som kommunen vill se i staden då samlade strategier saknas nu.

9.3 Kumulativa effekter

Genomförandet av ÖP kan få effekter utanför kommunen och indirekt påverka områden och utveckling i kommunen. Kommunen kan även påverkas av projekt och exploateringar utanför ÖP:ns påverkansområde.

En tydlig exploatering som berör Söderköping, men som bara översiktligt berörs i ÖP, är ny sträckning av E22 och kommande anläggande av den så kallade skärgårdslänken. Den nya sträckningen av väg E22 är kopplad till en fördjupad översiktsplan (FÖP) med tillhörande MKB. En ny dragning kommer att innebära positiva konsekvenser för framförallt miljö, hälsa och säkerhet i Söderköpings stad då tung och intensiv trafik inte längre leds genom staden. Skärgårdslänken antas ge en säkrare och snabbare väg ut i skärgårdsområdena, vilket förmodligen ökar efterfrågan på både permanentbostäder och fritidsboende i dessa områden. Det kan få negativa konsekvenser för miljön då mer värdefull mark kan behöva tas i anspråk samt att det blir ökade transporter till och från verksamheter och bostadsområden. Strandskyddsfrågor blir viktiga att hantera då efterfrågan på attraktiva lägen antas öka vid bättre logistiklösningar.

Andra kumulativa effekter som är svåra att bedöma konsekvenserna av är att närliggande kommuner också bedöms stå inför ökad efterfrågan på skärgårdslägen. I ÖP refereras till ett samarbete mellan kommunerna i olika frågor rörande skärgårdsutveckling, vilket borgar för att komplexa frågor hanteras i tid och med ett helhetsperspektiv.

10 Referenser

Handlingar ÖP12 mm:

ÖP05

ÖP12

MKB ÖP12

Styrdokument och utredningar i Söderköpings kommun:

Miljöprogrammet 2015-2018. (2014)

Naturvårdsprogrammet (2008)

Idrottspolitiska programmet (2009)

Näringslivsstrategi (2012)

Mål och Budget 2015-2017 (2014)

Översiktlig skredriskkartering (1993-06-18)

Vatten och avloppspolicy (2012)

Övriga referenser:

Miljöbalk (1998:808)

Förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar. Svensk författningssamling, 1998-06-25.

PBL – Plan och Bygglagen (1987:10)

Riksintresse för naturvård och friluftsliv. Handbok med allmänna råd för tillämpningen av 3 kap. 6§, andra stycket, Miljöbalken. Naturvårdsverket (2005:5)

Länsstyrelserna 2006, Riskhantering i detaljplaneprocessen, riskpolicy för markanvändning intill transportleder för farligt gods. Länsstyrelserna Skåne län, Stockholms län, Västra Götalands län, september 2006.

RUP – Regionalt utvecklingsprogram > 2030 för Östergötland. Regionförbundet Östsam, 2012

Hemsidor:

Miljömålsportalen - www.miljomal.nu

Sveriges Ekokommuner - www.sekom.se

Fairtrade City – www.fairtrade.se

